

**AVRUPA KONSEYİ
BAKANLAR KOMİTESİ**

Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere Yönelik Rec(2006)5 sayılı Tavsiye Kararı

**Özürlü bireylerin haklarını ve topluma tam katılımını teşvik etmeye yönelik
Avrupa Konseyi Özürlüler Eylem Planı 2006 – 2015:
“Avrupa’da özürlü bireylerin yaşam kalitesinin yükseltilmesi”**

(5 Nisan 2006 tarihinde Bakanlar Komitesi tarafından 961’inci Bakan Temsilcileri toplantısında kabul edilmiştir)

Bakanlar Komitesi;

Avrupa Konseyi'nin sosyal ve kültürel alanlardaki etkinliklerinin artırılmasına ilişkin 16 Kasım 1959 tarih ve (59)23 sayılı İlke Kararını anımsayarak,

Sosyal ve Kamu Sağlığı Alanında Kısmi Antlaşma'yı tadil eden ve yapısını değiştiren 2 Ekim 1996 tarihli ve (96) 35 sayılı İlke Kararını göz önünde bulundurarak;

(59) 23 sayılı İlke Kararı'nın gözden geçirilmiş kuralları temelinde ve bu İlke Kararı'nda belirtildiği üzere; sebebi her ne olursa olsun, bütünleşmenin önündeki psikolojik, eğitsel, ailevî, kültürel, sosyal, meslekî, finansal veya mimarî engellerin bertaraf edilmesini vurgulayan bağımsız yaşam ve tam vatandaşlık ilkelerine dayalı tutarlı politikaların Avrupa düzeyinde uygulanmasını ve söz konusu uygulamaların tanımlanmasını sağlamaya kararlı olarak;

Avrupa Konseyi'nin hedefinin, üyeleri arasında daha fazla birlik sağlamak olduğunu ve bu hedefin, eğitsel, kültürel, sosyal, medeni, siyasi hakların korunmasını teşvik etmek için özürülük politikası alanında ortak kuralların kabul edilmesi yoluyla gerçekleştirilebileceğini dikkate alarak;

İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme (ETS no. 5)'nin hükümlerini akılda tutarak;

Gözden geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı (ETS No.163) kapsamında yer alan ilkeleri, yani özürlü bireylerin toplumsal yaşama katılım, sosyal bütünleşme ve bağımsızlık haklarını dikkate alarak;

Birleşmiş Milletler Özürlüler için Fırsat Eşitliği Konusunda Standart Kuralları (1993) göz önünde bulundurarak;

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından hazırlanan 2001 - İşlevsellik, Yetiyitimi ve Sağlığın Uluslararası Sınıflandırması (ICF)nı göz önünde tutarak;

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)nün 1983 tarihli Özürlü Kişilerin Meslekî Rehabilitasyonu ve İstihdamına İlişkin Sözleşmesini (No. C159) ve 1983 tarihli Özürlü

Kişilerin Meslekî Rehabilitasyonu ve İstihdamına İlişkin ILO Tavsiye Kararını (No. R168) dikkate alarak;

Bakanlar Komitesi'nin özürlü kişiler için tutarlı bir politikanın izlenmesi hususunda üye devletlere Tavsiye Kararı (No. R(92)6)'nı dikkate alarak;

7 – 8 Mayıs 2003 tarihlerinde İspanya - Malaga'da düzenlenen özürlü bireylerin bütünleştirilmesine yönelik politikalardan sorumlu Bakanların katıldığı İkinci Avrupa Bakanlar Konferansı'nda kabul edilen "Vatandaşlar Olarak Tam Katılıma Doğru" başlıklı Özürlülere İlişkin Bakanlar Deklarasyonu'nu dikkate alarak;

17 Mayıs 2005'de Varşova'da Üçüncü Avrupa Konseyi Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde kabul edilen ve Avrupa Konseyi'nin gelecek yıllardaki rolünü ve temel sorumluluklarını ortaya koyan Eylem Planı'nı (CM(2005)80 final) göz önünde bulundurarak;

Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi'nin "Özürlü Kişilerin Tam Sosyal Bütünleştirilmesine Doğru" başlıklı 1592 (2003) sayılı Tavsiye Kararını dikkate alarak;

Özürlü kişilerin hiçbir ayrımcılığa maruz kalmaksızın haklarından tam olarak faydalanmasının garanti altına alınmasına duyulan gereksinimi ve tüm insan haklarının ve temel özgürlüklerin birbirine bağlılığını, bölünmezliğini ve evrenselliğini tekrar teyit ederek;

Avrupa'daki toplam özürlü nüfusunun tahmini olarak %10-15 olduğunu, özürlülüğün temel nedenlerinin hastalıklar, kazalar ve yaşlılar için özürlülüğe yol açan koşullar olduğunu ve her geçen gün artmakta olan ortalama yaşam süresine bağlı olarak özürlü sayısında düzenli artış beklendiğini ve bunlara benzer diğer gerçekleri akılda tutarak;

Özürlü vatandaşların haklarının geliştirilmesinde ve fırsat eşitliğinin sağlanmasında başarısız olunmasının, insanlık onurunun ihlali olduğunu akılda tutarak;

Toplumdaki bütün grupların üyelerine eşit fırsatların sunulmasının sosyal uyumun ve demokrasinin teminat altına alınmasına katkıda bulunacağını akılda tutarak;

Yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeyde ilgili bütün politika alanlarında, özürlü bireylerin toplumla bütünleşmelerinin ve topluma tam katılımlarının sağlanmasında insan haklarını temel alan bir yaklaşımın benimsenmesi gerektiğine inanarak;

Özürlülük ile ilgili konuların eşgüdümlü eylemler ve tutarlı politikalar vasıtasıyla bütün sektörlerde temel politikalarla bütünleştirilmesi gerektiğini vurgulayarak;

Avrupa Konseyi Özürlülerin Rehabilitasyonu ve Entegrasyonu Komitesi (CD-P-RR) tarafından işbu Özürlüler Eylem Planı'nın taslağının hazırlanmasında yürütülen çalışmaları onaylayarak;

Özürlüler Eylem Planı'nın uygulanmasında ve takibinde özürlü kişileri temsil eden sivil toplum örgütleri ile işbirliği kurulmasının önemini vurgulayarak;

Kendilerine özgü yerel, bölgesel ve ulusal yapılarını ve sorumluluklarını göz ardı etmeksizin, üye devletlerin hükümetlerine aşağıda belirtilen hususları gerçekleştirmeleri yönünde tavsiyede bulunur;

a - İşbu tavsiye kararının ekinde sunulan, özürlü bireylerin haklarını ve topluma tam katılımını sağlamaya yönelik Avrupa Konseyi Özürülüler Eylem Planı 2006 – 2015 (Avrupa’da özürlü bireylerin yaşam kalitesinin yükseltilmesi)’de belirtilen ilkeleri kendi politikaları, mevzuatları ve uygulamaları ile uygun görüldüğü biçimde bütünleştirmek ve eylemleri uygulamaya koymak;

b - Avrupa Konseyi Özürülüler Eylem Planı 2006 - 2015’in kamu kurumlarının doğrudan sorumlulukları kapsamında yer almamasına rağmen belirli bir güce veya role sahip olabildikleri alanlarda da uygulanmasını sağlamak;

c - Bu amaçlar doğrultusunda, özellikle özürlü kişileri temsil eden sivil toplum örgütleri başta olmak üzere sivil toplumla ve özel sektörle dayanışma yoluyla, farkındalık artırma kampanyaları vasıtasıyla veya diğer yollarla işbu tavsiye kararının mümkün mertebe ilgili bütün taraflara dağıtılmasını sağlamak.

Rec(2006)5 Sayılı Tavsiye Kararına Ek

**Özürli bireylerin haklarını ve topluma tam katılımını sağlamaya yönelik
Avrupa Konseyi Özürli Eylem Planı 2006 – 2015;
“Avrupa’da özürli bireylerin yaşam kalitesinin yükseltilmesi”**

İçindekiler

1. Özet

2. Giriş

3. Temel Eylem Alanları

- 3.1. Eylem Alanı 1: Siyasal ve kamusal yaşama katılım
- 3.2. Eylem Alanı 2: Kültürel yaşama katılım
- 3.3. Eylem Alanı 3: Bilgi ve iletişim
- 3.4. Eylem Alanı 4: Eğitim
- 3.5. Eylem Alanı 5: İstihdam, mesleki eğitim ve rehberlik
- 3.6. Eylem Alanı 6: Yapılı Çevre
- 3.7. Eylem Alanı 7: Ulaşım
- 3.8. Eylem Alanı 8: Toplumsal yaşam
- 3.9. Eylem Alanı 9: Sağlık hizmetleri
- 3.10. Eylem Alanı 10: Rehabilitasyon
- 3.11. Eylem Alanı 11: Sosyal koruma
- 3.12. Eylem Alanı 12: Yasal koruma
- 3.13. Eylem Alanı 13: Şiddet ve tacize karşı koruma
- 3.14. Eylem Alanı 14: Araştırma ve Geliştirme
- 3.15. Eylem Alanı 15: Farkındalık artırma

4. Çakışan Alanlar

- 4.1 Giriş
- 4.2 Özürli kadınlar ve kızlar
- 4.3 Yüksek düzeyde desteğe gereksinim duyan özürli bireyler
- 4.4 Özürli çocuklar ve gençler
- 4.5 Özürli bireylerde yaşlanma
- 4.6 Azınlık grupları veya göçmenler arasındaki özürli bireyler

5. Uygulama ve İzleme/Takip

- 5.1 Giriş
- 5.2 Uygulama
- 5.3 İzleme/Takip

EK 1: 7 – 8 Mayıs 2003 tarihlerinde İspanya - Malaga’da düzenlenen özürlü bireylerin bütünleştirilmesine yönelik politikalardan sorumlu bakanların katıldığı İkinci Avrupa Bakanlar Konferansı’nda kabul edilen “Vatandaşlar Olarak Tam Katılıma Doğru” başlıklı Özürlülere İlişkin Bakanlık Deklarasyonu

EK 2: Kaynak metinler

1. Özet

1.1. Misyon

1.1.1. Özürlü Kişiler için Malaga Bakanlar Deklarasyonu

1992’de, özürlüler politikasından sorumlu bakanların ilk Avrupa Konferansı’nın sonucu olarak, Bakanlar Komitesi tarafından özürlü bireyler için tutarlı politikaların izlenmesine dair R (92) 6 sayılı Tavsiye Kararı alınmıştır.

Bu öncü Tavsiye Kararı on yıldan fazla bir süredir özürlülere yönelik politikaları etkilemiştir ve özürlü bireyleri hem ulusal hem uluslararası düzeyde olumlu etkileyen sosyal içerme odaklı politikaların ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Bununla birlikte, toplumda büyük değişimler gerçekleşmiştir ve özürlülük konularına insan hakları ve toplum temelli bir yaklaşımın geliştirilmesi için önümüzdeki on yılda yeni stratejilere gereksinim duyulmaktadır.

Mayıs 2003’de İspanya - Malaga’da düzenlenen, özürlü kişilere yönelik politikalardan sorumlu bakanların katıldığı İkinci Avrupa Bakanlar Konferansı’nda “Vatandaşlar Olarak Tam Katılıma Doğru” başlıklı Özürlülere İlişkin Bakanlık Deklarasyonu kabul edilmiştir.

Deklarasyonla birlikte, Avrupa’da özürlü bireylerin yaşam kalitelerinin iyileştirilmesi ve insan haklarının temin edilmesini hedefleyen bir Avrupa Konseyi Özürlüler Eylem Planı’nın hazırlanması için uygun bir strateji oluşturulmuştur.

1.1.2. Misyon Bildirisi

Avrupa Konseyi Özürlüler Eylem Planı 2006 – 2015, Avrupa Konseyi’nin insan haklarına, ayrımcılıkla mücadeleyle, fırsat eşitliğine, tam vatandaşlığa ve özürlü bireylerin önümüzdeki on yıl içinde Avrupa özürlüler politikasına katılımlarının sağlanmasına ilişkin amaçlarını gerçekleştirmeyi hedeflemektedir.

Bu Eylem Planı, ülkelerin kendilerine özgü koşullarına cevap verebilecek nitelikte, esnek, uyarlanabilir ve kapsamlı bir çerçeve sunmayı amaçlamaktadır. Ayrıca uygun planların, programların veya yenilikçi stratejilerin tasarlanması, uyarlanması veya uygulanması aşamalarında karar yetkisine sahip merciler için yol gösterici nitelikte olması amacıyla hazırlanmıştır.

Avrupa Konseyi, Özürlüler Eylem Planını, bütün üye devletlere tavsiye kararları, bildirimler ve uzmanlık bilgisi sunarak uygulamaya koymaya çalışacaktır.

1.2. Temel İlkeler ve Stratejik Hedefler

1.2.1. Temel İlkeler

Üye devletler, ayrımcılıkla mücadele ve insan hakları temellerinde, insan çeşitliliğinin bir parçası olarak özrürlük konusunda farkındalığı artırmaya, özrürlü bireylerin yaşam kalitesini, seçim özgürlüğünü ve bağımsızlığını iyileştirmeye yönelik çalışmalarını sürdüreceklendir.

Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme taslağına ilişkin gelişmeler başta olmak üzere, özrürlük alanındaki mevcut uluslararası ve Avrupa odaklı planlar, antlaşmalar ve diğer belgeler dikkate alınacaktır.

Avrupa Konseyi'nin Yeni Sosyal Uyum Stratejisi (2004)nde belirtildiği üzere; yaşlılar, özrürlüler, göçmenler ve etnik azınlıklar, çocuklar ve gençler gibi risk gruplarında bulunan kişilerin insan haklarına erişiminin sağlanması için özel bir çaba sarf edilmelidir.

Özürlüler Eylem Planı, rehabilitasyon ve destek gruplarının, yeterli sağlık hizmetlerinin, daha güvenli ortamların sağlanması ve sağlıklı bir yaşam tarzının desteklenmesi yoluyla özrürlüğün etkilerinin en asgari düzeye indirmek bakımından toplumun bütün vatandaşlarına karşı sorumluluğu bulunduğunu temel bir ilke olarak kabul etmektedir.

1.2.2. Stratejik Hedefler

Özürlüler Eylem Planı'nın ana hedefi; özrürlü bireylerin topluma tam katılımlarının sağlanması ve nihayetinde özrürlükle ilgili konuların üye devletlerin bütün politika alanlarına dâhil edilmesine yönelik uygulanabilir stratejilerin hayata geçirilmesi için pratik bir araç sunmaktır. Eylem Planı, bazı üye devletlerde gerçekleşmekte olan geçiş süreçlerini ve ülkelerin kendine özgü koşullarını karşılayabilmeyi amaçlamaktadır.

Eylem Planı ulusal düzeyde alınacak özel tedbirleri de içermektedir ve birden çok alanda müdahale gerektiren problemlerle ve engellerle karşılaşan savunmasız özrürlü gruplarının durumlarına ışık tutmaktadır.

Eylem Planı, yürürlükteki yasal tedbirleri güçlendirerek ve yenilikçi ve kaliteli hizmetler sunarak özrürlü bireylerin gereksinimlerini karşılamaları için üye devletleri teşvik etmektedir.

Eylem Planı, özel teşebbüs, sivil toplum örgütleri ve diğer uluslararası kuruluşlar için faydalı bir ilham kaynağı olmayı hedeflemektedir. Özrürlü kişileri temsil eden örgütler, politikaların hazırlanması süreçlerinde, kendi hayatlarını etkileyecek kararlar için düşüncelerine başvurulacak yetkin ve uzman paydaşlar olarak değerlendirilmektedir. Ulusal düzeyde kaydedilen ilerlemeleri tespit etmek ve iyi uygulama örneklerini paylaşmak amacıyla Eylem Planının uygulanması izlenecektir ve düzenli olarak değerlendirilecektir.

1.3. Temel Eylem Alanları

Özürlülerin yaşamındaki bütün temel alanları içeren Avrupa Konseyi Özürlüler Eylem Planı, geniş kapsama sahiptir. Bu temel alanlar, üye devletler tarafından uygulanacak

özel eylemlerin ve hedeflerin ortaya konduğu 15 eylem alanına uygun bir biçimde yansıtılmıştır.

Eylem alanları, Eylem Planının odak noktasını teşkil etmektedir ve aşağıdaki alanları içermektedir;

- Eylem Alanı 1: Siyasal ve kamusal yaşama katılım
- Eylem Alanı 2: Kültürel yaşama katılım
- Eylem Alanı 3: Bilgi ve iletişim
- Eylem Alanı 4: Eğitim
- Eylem Alanı 5: İstihdam, mesleki eğitim ve rehberlik
- Eylem Alanı 6: Yapılı Çevre
- Eylem Alanı 7: Ulaşım
- Eylem Alanı 8: Toplumsal yaşam
- Eylem Alanı 9: Sağlık hizmetleri
- Eylem Alanı 10: Rehabilitasyon
- Eylem Alanı 11: Sosyal koruma
- Eylem Alanı 12: Yasal koruma
- Eylem Alanı 13: Şiddet ve tacize karşı koruma
- Eylem Alanı 14: Araştırma ve Geliştirme
- Eylem Alanı 15: Farkındalık Artırma

Demokratik süreçlere, siyasal ve kamusal yaşama katılım (Eylem Alanı 1) demokratik toplumların idamesi ve kalkınması bakımından büyük önem taşımaktadır. Özürlü bireyler, kendi topluluklarının kaderini etkileme fırsatına sahip olmalıdırlar. İşte bu nedenle özürlü bireyler, siyasal ve kamusal yaşama katılabilmeli ve oy verme haklarını icra edebilmelidirler.

Toplumla tam olarak bütünleşebilmeleri için, özürlü bireylerin toplumsal kültürel yaşama katılabiliyor olmaları (Eylem Alanı 2) gerekmektedir. Özürlü bireylerin kültürel etkinliklere katılımlarının sağlanmasına ve toplumlarının ve kendilerinin yararına entelektüel ve yaratıcı potansiyellerini geliştirmelerine ve kullanmalarına yönelik tedbirler alınmalıdır.

Bu bağlamda, iletişim ve bilgilendirme hizmetlerine erişim (Eylem Alanı 3) ön koşuldur. Özel teşebbüs ve devlet denetiminde sunulan bilgilendirme ve iletişim hizmetlerinde özürlü gereksinimlerinin de dikkate alınması önem arz etmektedir.

Özürlü bireylerin, toplumun diğer üyeleri ile eşit şekilde bilgi alıp verebilmesini sağlamaya yönelik uygun tedbirler alınmalıdır.

Eğitime eşit erişim (Eylem Alanı 4) sosyal içermenin ve bağımsızlığın sağlanmasında en temel gerekliliklerden biridir. Eğitim, yaşam boyu öğrenimin yanı sıra, okul öncesi eğitimden mesleki eğitime kadar hayatın tüm aşamalarını kapsamalıdır. Kaynaştırılmalı eğitimin ve özel eğitim programlarının, özürlü bireyleri kendi çevrelerinde desteklemek amacıyla ortak çalışmalar içermesi teşvik edilmelidir. Kaynaştırılmalı eğitim uygulamaları, özürlü olmayan bireylerin insan çeşitliliği algısını geliştirmeye ve özürlü farkındalığını artırmaya katkı sağlayabilmektedir.

İstihdam, mesleki eğitim ve rehberlik (Eylem Alanı 5), özürli bireylerin ekonomik bağımsızlığının ve sosyal içermenin sağlanması bakımından temel etkenlerdir. Yasaların, yasal tedbirlerin ve hizmetlerin, iş bulma ve işte kalma süreçlerinde özürli bireylere fırsat eşitliği sunması gerekmektedir. İstihdama erişimde eşitlik, olumlu eyleme ve ayrımcılıkla mücadeleye ilişkin tedbirlerin bütünleştirilmesi ve özürli bireylerin istihdamı ile ilgili konuların istihdam politikalarına dâhil edilmesi yoluyla sağlanmalıdır.

Ulaşılabilir, engelsiz bir yapıli çevre (Eylem Alanı 6) istihdama erişimin, topluma etkin katılımın, bağımsız yaşamın ve eşit fırsatların sağlanmasını teşvik edecektir. Evrensel Tasarım ilkelerinin uygulanması yoluyla özürli bireyler tarafından erişilebilir bir çevre oluşturulabilir ve yeni engellerin ortaya çıkması önenebilir.

Her seviyede erişilebilir ulaşımın planlanması ve uygulanması (Eylem Alanı 7), yolcu taşıma hizmetlerinin bütün özürli bireyler tarafından erişilebilir hale getirilmesine büyük katkı sağlayacaktır. Bu, topluma etkin katılımın, işgücü piyasasına tam katılımın ve bağımsız yaşamın sağlanması için bir önkoşuldur.

Özürli bireyler, bağımsız yaşam fırsatının yanı sıra, nerede ve nasıl yaşayacaklarına karar verme olanağına mümkün mertebe sahip olmalıdır. Bağımsız yaşam ve sosyal bütünleşme fırsatları, toplumda yaşamının getirdiği en öncelikli fırsatlardır. Toplumsal yaşamın iyileştirilmesi (Eylem Alanı 8) kurumsal bakım hizmetlerinden, bağımsız yaşam ile küçük ölçekli ortamlarda destekli ve korunaklı yaşam düzenlemeleri gibi çeşitli toplum temelli bakım hizmetlerine geçişi destekleyecek stratejik politikaları gerekli kılmaktadır (Ayrıca, birey odaklı destek yapıları, kullanıcının gereksinimlerine göre planlanan toplum temelli hizmetlerin sunumunda eşgüdümlü bir yaklaşımın takip edilmesi de gerekmektedir).

Özürli bireyler de özürli olmayan diğer bireyler gibi yeterli sağlık hizmetlerinden faydalanmalıdır (Eylem Alanı 9) ve hasta haklarına saygılı, kaliteli sağlık hizmetlerine eşit erişim fırsatına sahip olmalıdır. Bu bağlamda, sağlık alanında çalışan profesyonellerin, özürülüğün toplumsal modeline odaklanması (bu doğrultuda mesleki eğitime tabi tutulması) önem taşımaktadır.

Özürülüğün ilerlemesini önlemek, sonuçlarını hafifletmek ve özürli bireylerin bağımsızlığını artırmak için ulaşılabilir hizmetleri ve mümkün olduğunca toplum temelli hizmetleri içeren kapsamlı rehabilitasyon hizmetlerinin uygulanması (Eylem Alanı 10) gerekmektedir.

Sosyal koruma sistemi (Eylem Alanı 11) tarafından sunulan, sosyal güvenlik, sosyal destek ve sosyal yardımı da kapsayan hizmetler, faydalanıcıların yaşam kalitesinin artırılmasına katkı sağlayabilmektedir. Özürli bireyler, sosyal koruma sistemlerinden yeterli şekilde faydalanabilmeli ve bu hizmetlere eşit erişim imkânına sahip olmalıdır. Yardım bağımlılığından istihdama ve bağımsızlığa geçiş mümkün olduğunca desteklenmelidir.

Özürü bireyler, diğer vatandaşlarla eşit şekilde yasal sisteme erişime sahip olmalıdır. Yasal koruma (Eylem Alanı 12) kapsamında, özürü ayrımcılığının ortadan kaldırılmasına yönelik uygun tedbirlerin alınması gerekmektedir. Ayrımcılığın önlenmesinde ve ayrımcılıkla mücadelede yeterli yasal ve idari yapının sağlanması gereklidir.

Özürü bireylerin şiddet ve taciz eylemlerine karşı korunmasında (Eylem Alanı 13) da topluma görev düşmektedir. Özürü bireylerin her tür şiddet ve taciz eylemine karşı korunmasına yönelik politikalar hedeflenmelidir ve şiddet ve taciz mağdurları için uygun destek sağlanmalıdır.

Araştırma ve geliştirme (Eylem Alanı 14), istatistiksel verilerin toplanması ve bu verilerin analizi, bilgiye ve kanıta dayalı politikaların uygulanması bakımından önem taşımaktadır. Sorunların tespitinde ve bunlara yönelik çözümlerin üretilmesinde güvenilir bilgiye gerek duyulmaktadır. Ayrıca iyi uygulamaların tanımlanması ve toplumdaki değişimlerin izlenmesi de önem taşımaktadır.

Farkındalık yaratma (Eylem Alanı 15), bütün Eylem Planı'nın temelini teşkil eden en temel eylem alanlarından biridir. Ayrımcı davranışlar ve damgalama ile mücadele edilmeli ve bu yaklaşımlar, özürü bireylerin haklarının ve gereksinimlerinin toplum tarafından daha iyi anlaşılabilmesini sağlamak amacıyla sunulan özürü lüğün sonuçları üzerine erişilebilir ve nesnel bilgilerle yenilenmelidir. Özürü bireylere karşı olumsuz tavırların değiştirilmesine yönelik eylemler planlanmalı ve özürü lüğe ilişkin konuların hükümet ve medya yayınlarında yer alması hedeflenmelidir.

1.4. Çakışan Alanlar

Avrupa'daki özürü nüfusun içinde, özel engellerle karşılaşan veya birden fazla alanda ayrımcılığa maruz kalan bireyler bulunmaktadır.

Özürü kadınlar ve kız çocukları, yüksek seviyede desteğe ihtiyaç duyan özürü bireyler, özürü gençler ve çocuklar, yaşlı özürü lüler ve göçmen veya azınlık grupların üyesi olan özürü bireyler daha yüksek düzeyde dışlanma riski altında bulunmaktadır ve genellikle diğer özürü bireylere kıyasla topluma katılım düzeyleri daha düşüktür.

Özürü kadınlar ve kızlar genellikle hem cinsiyet hem de özürü lük temelinde ayrımcılığa maruz kaldıklarından, çoklu engellerle karşılaşmaktadırlar. Her düzeyde özürü lük ve cinsiyete yönelik genel politika ve programlarının geliştirilmesinde kadınların ve kızların bu özel durumu göz önünde bulundurulmalıdır.

Özürü lüler arasındaki en savunmasız gruplardan biri de, sahip oldukları özürü karmaşıklığına ve ciddiyetine bağlı olarak yüksek düzeyde desteğe gereksinim duyan kişilerdir. Bu kişilerin yaşam kalitesi çoğunlukla uygun kaliteli hizmetlerin, özel ve yoğun desteğin sunumuna bağlıdır. Bu grupta yer alan kişilerin özel sorunlarının uygun biçimde ele alınabilmesi için ilgili makamlar, resmi kurumlar ve hizmet sunucular arasında ortak planlamanın ve eşgüdümün sağlanması gerekmektedir.

Özürü çocuklar, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde de belirtildiği üzere, diğer çocuklarla aynı haklardan ve fırsatlardan faydalanabilmelidir. Genç özürü de toplumumuzdaki savunmasız gruplardan biridir. Yaşamın birçok alanına erişimde bu kişiler hala büyük engellerle karşılaşmaktadır. Geniş etkili politika alanlarında bilgiye dayalı politikaların tasarlanması ve uygulanabilmesi için özürü çocuklar ve gençler tarafından karşılaşılan sorunların incelenmesi ve araştırılması gerekmektedir.

Özürü bireylerin, özellikle de yoğun desteğe gereksinim duyan bireylerin zamanla yaşlanması, Avrupa genelindeki tüm toplumlar için yeni sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu sorunların birçok politika ve hizmet alanında ele alınarak çözümlenebilmesi için yenilikçi yaklaşımlara gerek duyulmaktadır.

Azınlıklar veya göçmen gruplar arasındaki özürü bireyler, kamu hizmetlerinin yokluğuna veya ayrımcılığa bağlı olarak çoklu dezavantajlara maruz kalabilmektedir. Bu gruptaki özürü bireylerin karşı karşıya kaldığı sorunların çözüme kavuşturulabilmesi için, kültürel birikimi, dili ve özel gereksinimleri de hesaba katan kapsamlı bir yaklaşıma gerek duyulmaktadır.

Yukarıda bahsedilen özel grupların sosyal bütünleşmesinin sağlanabilmesi için birden fazla alanda gerekli tedbirlerin alınması şarttır. Karar verici mercilerin, bu grupların her biri tarafından karşılaşılan güçlükler ve engeller konusunda bilgilendirilmesi ve bu engellerin ortadan kaldırılabilmesi ve bireylerin tam potansiyellerine ulaşabilmeleri için birden fazla eylem alanını kapsayan eylemlerin politikalara dâhil edilmesi gerekmektedir. Birden fazla alanı kapsayan etkin ve bütünsel politikaların geliştirilebilmesini sağlamak için bu eylem planının ve Avrupa Konseyi'nin Yeni Sosyal Uyum Stratejisi'nin (2004) bir arada değerlendirilmesine yardımcı olacak çift yönlü bir yaklaşımın benimsenmesi şarttır.

1.5. Uygulama ve İzleme/Takip

Eylem alanlarının ve ortak uygulama alanlarının zeminini oluşturan temel ilkeler doğrultusunda Eylem Planı'nın uygulama stratejisi bakımından en önemli unsurları Evrensel Tasarım ilkeleri, kalite, mesleki eğitim ve bütünleştirme olarak belirginleşmektedir. Evrensel Tasarım ilkelerinin uygulanması, ürünlerin kullanılabilirliğinin ve çevrenin ulaşılabilirliğinin iyileştirilmesinde büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, bütün politikaların, eylemlerin ve hizmetlerin kalite bakımından yüksek standartlarla desteklenmesi de önemlidir. Politika üretiminde ve hizmet sunumunda bütünleştirici bir yaklaşımın benimsenmesi, daha kapsayıcı bir toplumun oluşturulmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Üye devletlerin temel sorumlulukları, özürü politikalarının ulusal seviyede uygulanması ve özellikle her eylem alanında yer alan ilgili eylemlerin uygulanmasıdır. Üye devletler, hangi alanlarda ilerleme kaydedilmesi gerektiğini ve hangi özel eylemlerin gerçekleştirilmesi gerektiğini tespit etmek için öncelikle Özürü Eylem Planı'nın temel ilkelerini göz önünde bulundurarak mevcut politikalarını değerlendirmelidir.

Söz konusu değerlendirme süreci neticesinde üye devletler politikalarını aşamalı olarak ve ulusal mali kaynaklar çerçevesinde Özürlüler Eylem Planı'nda yer alan temel ilkelerle ve tavsiyelerle uyumlu hale getirmek üzere stratejiler oluşturmalıdır.

Üye devletler, Özürlüler Eylem Planı'nın uygulanması ve değerlendirilmesi süreçlerinde birbirleri ve ilgili paydaşlarla; özellikle de özürsüleri temsil eden sivil toplum örgütleri ile ortaklıklar oluşturmalıdır.

Özürlüler Eylem Planı'nın uygulanmasına yönelik olarak yüksek farkındalığın oluşturulması amacıyla Avrupa Konseyi'nin bütün ilgili organları ve komitelerine danışılmıştır.

Bakanlar Komitesi, takip sürecinin idaresi amacıyla uygun bir forum oluşturacaktır ve üye devletler tarafından bazı öncelik konularının derinlemesine analizinin yapılması yönünde tavsiye kararı almayı planlamaktadır. Özürlüler Eylem Planı'nın etkin bir şekilde takibinin yapılması, üye devletlerin mevzu bahis foruma düzenli aralıklarla gerekli bilgileri sunmasını gerektirecektir.

Oluşturulan forum, Özürlüler Eylem Planı'nın uygulanışı hakkında Bakanlar Komitesi'ne düzenli olarak bilgi sunacaktır.

2. Giriş

2.1. Misyon

Eylem Planı, Avrupa Konseyi'nin insan haklarına, ayrımcılıkla mücadele, fırsat eşitliğine, tam vatandaşlığa ve özürsü bireylerin önümüzdeki on yıl içinde Avrupa özürsüleri politikasına katılımlarının sağlanmasına ilişkin amaçlarını gerçekleştirmeyi hedeflemektedir.

Bu Eylem Planı, ülkelerin kendilerine özgü koşullarına cevap verebilecek nitelikte, esnek, uyarlanabilir ve kapsamlı bir çerçeve sunmayı amaçlamaktadır. Ayrıca uygun planların, programların veya yenilikçi stratejilerin tasarlanması, uyarlanması veya uygulanması aşamalarında karar verme yetkisine sahip merciler için yol gösterici nitelikte olması amacıyla hazırlanmıştır.

Avrupa Konseyi, Özürlüler Eylem Planını, bütün üye devletlere tavsiye kararları, bildirimler ve uzmanlık bilgisi sunarak uygulamaya koymaya çalışacaktır.

2.2. “Hasta”dan “Vatandaş” Kavramına Değer Kayması

Son on yılda Avrupa'da büyük siyasi, ekonomik, sosyal ve teknolojik değişimler meydana gelmiştir. Küreselleşmenin getirdiği fırsatlar ve güçlükler, bilgi ve iletişim teknolojisinin gelişimi, istihdamda ve işsizlikte meydana gelen değişiklikler, sağlık ve nüfus, göç ve pazar ekonomisine geçiş, Avrupa'nın dönüşümüne neden olmaktadır. Bu değişimlerin çoğu olumlu niteliktedir ve sonuç olarak insanların umutlarını ve beklentilerini yükseltmiştir.

Özürü bireyler artık topluma katkıda bulunmayan bakıma muhtaç hastalar olarak değil, toplumun tam katılımcı bir üyesi olarak hak ettikleri yeri almak için önlerindeki mevcut engellerin kaldırılmasına gereksinim duyan kişiler olarak görülmeye başlanmıştır. Söz konusu engeller arasında tutumlar, sosyal, yasal ve çevresel engeller yer almaktadır. Bu nedenle özürü lüğüün eski mekanik modelinden sosyal ve insan hakları temelli modeline değeri kaymasını kolaylaştırmamız gerekmektedir.

Toplumun birey algısı, bütün özürü bireylerin onuruna, temel özgürü lüklerine ve insan haklarına saygıyı öngören uyumlu ve bütüncül bir yaklaşıma odaklı hale gelmiştir. Bunun neticesinde birçok Avrupa ülkesinde, özürü bireyin kendi yaşamını kontrol edebilmek için yetkilendirilmesine yönelik etkin politikaların hazırlanması yönünde bir değerişim süreci başlamıştır. Aynı zamanda özürü kuruluşları başta olmak üzere, sivil toplum örgütlerinin toplum içindeki rolü de değerişmiştir. Sivil Toplum Örgütleri hükümetler ve özürü bireyler için paydaşlara, hak savunucularına ve uzmanlık bilgisi kaynağı olarak özürü lü lük alanında söz sahibi mercilere dönüştürülmüştür.

Eylem Planı, gelecekteki teknolojik değerişimleri ve diğeri gelişmeleri göz önünde bulunduracak esnekliğe sahip olacak biçimde tasarlanmıştır.

Biyoteknoloji alanında gerçekleşen son gelişmeler ve bu bilim dalının kullanım potansiyeli, özürü bireyler arasında, yaşam hakkının bile söz konusu olabildiği endişeler yaratmaktadır. Eylem Planı, tam sosyal içermenin ve özürü bireylerin toplumsal katılımının sağlanmasını hedeflediğinden, prenatal tanı gibi tıbbi konuların ve kürtaja ilişkin kanunlarda özürü ayrımcılığının eylem planına dâhil edilmesi uygun görülmemiştir.

Bununla birlikte, bu konular da şüpheşiz ki önem taşımaktadır ve özürü bireylerin temsilci kuruluşlar vasıtasıyla, bu konularla ilgili ulusal ve uluslararası etik ve biyo-etik komitelerine katılabilmesinin elzem olduğuna kanaat getirilmiştir.

2.3. Malaga Bakanlar Deklarasyonu

Özürü lü lü lere yönelik entegrasyon politikalarından sorumlu bakanların katılımıyla 7 - 8 Mayıs 2003 tarihlerinde İspanya - Malaga'da düzenlenen İkinci Avrupa Bakanlar Konferansı'nda, 1991 yılında düzenlenen ve Bakanlar Komitesi'nin özürü bireyler için tutarlı bir politikanın oluşturulmasına dair R (92) 6 sayılı tavsiye kararı ile sonuçlanan Birinci Avrupa Bakanlar Konferansı temel alınmıştır. 9 Nisan 1992 tarihinde kabul edilen bu tavsiye kararı Avrupa Konseyi üye devletlerinin özürü lü lü lere yönelik politikalarını on yıldan fazla bir süre etkilemiştir ve özürü bireyleri hem ulusal hem de uluslararası düzeyde olumlu etkileyen sosyal içirme odaklı politikaların ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Konferansta kabul edilen "Vatandaşlar Olarak Tam Katılıma Doğru" başlıklı Malaga Bakanlar Deklarasyonu'nda bakanlar, sonraki on yıl içindeki temel hedeflerinin özürü bireylerin ve özürü ailelerinin yaşam kalitesinin yükseltilmesi olacağına dair görüş birliğine varmıştır. Ayrıca, özürü lü lüğüün toplumsal modelini ve hem toplumun, hem de özürü bireylerin yüksek beklentilerini yansıtacak yeni bir stratejinin geliştirilmesi gerektiği de vurgulanmıştır.

Bakanlar, yaşa bağlı kalmaksızın bütün özürli bireylere karşı her tür ayrımcılığın ortadan kaldırılmasını hedefleyen Eylem Planı'nda, bu stratejinin de belirtilmesi gerektiğine kanaat getirmiştir. Eylem Planı'nda özürli kadınlara, ileri seviyede desteğe gereksinim duyan özürli bireylere ve yaşlanan özürli bireylere özel vurgu yapılması ve bu kişilerin insan haklarından, temel özgürlüklerinden ve tam vatandaşlıktan faydalanmalarının sağlanması gerektiğine karar verilmiştir.

2.4. İnsan Hakları Çerçevesi

Avrupa Konseyi ve üye devletleri, özürli bireylerin her tür ayrımcılığa ve suiistimale karşı koruma altına alınması özürli bireyler için fırsat eşitliği konusunun ilgili bütün politika alanlarına dâhil edilmesi yönündeki çalışmalarını ayrımcılıkla mücadele ve insan hakları çerçevesinde sürdürecektir.

Üye devletler, Eylem Planı'nın hazırlanması yoluyla, özürli bireylere eşit muameleyi ve özürli bireylerin insan haklarını destekleyen mevcut yasal antlaşmaların, uygulama araçlarının, standartların ve politikaların önemini tasdik etmektedir. Avrupa seviyesinde; Bakanlar Komitesi'nin R (92) 6 sayılı Tavsiye Kararı bu yönde sağlam temeller atmıştır. Avrupa Birliği mevzuatı ve programları özürlilik alanındaki çalışmalara gerekli zemini hazırlamıştır ve Avrupa Komisyonu Eylem Planı özürli bireylere yönelik politikaların gelecekte nasıl tasarlanacağı ve Avrupa kuruluşları tarafından nasıl uygulanacağını şekillendirecektir. Avrupa Konseyi'nin Yeni Sosyal Uyum Stratejisi (2004)'nde, toplumda sosyal dışlanmaya maruz kalan ve savunmasız kalma riski bulunan bireylerin ve grupların haklarının gerçekleştirilmesine yönelik özel bir kararlılık da ifade edilmektedir.

Avrupa'da kullanılan mevcut uygulama araçlarına ek olarak, Özürli bireyler için Fırsat Eşitliği Konusunda Birleşmiş Milletler Standart Kuralları, Birleşmiş Milletler'in insan hakları ile ilgili antlaşmaları ve BM özürli kişilerin hakları sözleşmesinin taslağında kaydedilen gelişmeler de dikkate alınmaktadır.

2.5. Stratejik Hedefler

Bu Eylem Planı'nın temel hedefi, özürli bireylerin toplumsal yaşama tam katılımlarının sağlanması ve sonuçta özürliliğe ilişkin konuların ilgili bütün politika alanlarına dâhil edilmesini sağlamaktır.

Eylem Planı, ülkelerin kendilerine özgü koşullarına cevap verebilecek nitelikte, esnek, uyarlanabilir ve kapsamlı bir çerçeve sunmayı amaçlamaktadır. Dolayısıyla, üye devletlerden bazılarında devam etmekte olan geçiş süreci ve üye devletlerin coğrafi, ekonomik, kültürel ve sosyal çeşitliliği de Eylem Planı'nda göz önünde bulundurulmaktadır. Ayrıca, temel önceliklere ilişkin uygun stratejilerin tasarlanması veya uygulanması aşamalarında karar yetkisine sahip merciler için yol gösterici nitelikte olması amacıyla hazırlanmıştır.

Eylem Planı, özürli vatandaşlarının entegrasyonu için ilk kez bir ulusal eylem planı hazırlayacak olan ülkelere ve bu tür politikalarını ve planlarını daha önceden hazırlamış olan ülkelerin bu konuda ilerleme kaydetmesine yardımcı olacaktır.

Ayrıca üye devletlerin etkin çözümler üreten araçlar vasıtasıyla ayrımcılığı yasaklayan ve eşit fırsatlardan faydalanma hakkını temin eden etkili politikalar oluşturmasına yardımcı olacaktır.

Eylem Planı, özel teşebbüs, sivil toplum örgütleri ve diğer uluslararası kuruluşlar için faydalı bir ilham kaynağı sunmaktadır.

Son olarak ve hepsinden önemlisi, Eylem Planı'nda özürli kişilerin ve özürli kişileri temsil eden örgütlerin politika hazırlığı süreçlerinde, ulusal politikalardan daha bireysel konulara kadar her alanda kendi hayatlarını etkileyecek kararlar alınırken düşüncelerine başvuru yetkin ve uzman paydaşlar olarak değerlendirilmesi, en temel olgulardan biri olarak ön plana çıkmaktadır.

Ulusal düzeyde kaydedilen ilerlemeleri tespit etmek ve iyi uygulama örneklerini paylaşmak amacıyla Eylem Planı'nın uygulanması düzenli olarak değerlendirilecektir. Bunun gerçekleştirilebilmesi için sürecin takibine ve çıktının ulusal düzeyde değerlendirilmesine yönelik etkin ve uygulanabilir mekanizmaların hayata geçirilmesi gerekecektir.

2.6. Eylem Planı'nın Yapısı ve İçeriği

Eylem Planı geniş kapsamlıdır ve özürli bireylerin yaşamlarını etkileyen farkındalık artırma, mobilite, istihdam, eğitim ve barınma gibi birçok alanı kapsamaktadır. Bu temel konular, Eylem Planı'nın özünü teşkil eden 15 eylem alanına uygun bir biçimde yansıtılmıştır.

Özürli kadınlar ve kız çocukları, yüksek seviyede desteğe ihtiyaç duyan özürli bireyler, özürli gençler ve çocuklar, yaşlı özürli ve göçmen veya azınlık gruplarının üyesi olan özürli durumları gibi birden fazla alanda tedbirin alınmasını gerektiren ortak konular da Eylem Planı'nda yer almaktadır.

Eylem Planı'nda Avrupa'da ve uluslararası düzeyde geçerliliği bulunan mevcut araçlar, planlar, antlaşmalar ve BM Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme taslağındaki gelişmeler de dikkate alınmıştır.

Eylem Planı'nın temel unsurları; kapsamlı ve temel ilkeler, temel eylem alanları, ortak eylem alanları, uygulama ve takip mekanizmaları ve aşamalı uygulama sürecidir. Eylem Planı bu doğrultuda yapılandırılmıştır.

Eylem Planı özürlilik tanımları içermemektedir. Komite bunun, üye devletlerin kendilerini ve ulusal politikalarını ilgilendiren bir konu olduğu hususunda fikir birliğine varmıştır.

Aynı şekilde, özür lülüğün önlenmesi konusu ile ilgili özel bir eylem alanı planda yer almamaktadır. Ancak özür lülüğün sonuçları bireyler, aileler ve genel olarak toplum üzerinde etkili olduğundan, özür lülüğün önlenmesi özür lü bireyler, özür lü olmayan bireyler ve hükümetler için önem taşımaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından hazırlanan İşlevsellik, Yetiyitimi ve Sağlıkın Uluslararası Sınıflandırması (ICF)¹ doğrultusunda bu Eylem Planı bütün olarak, etkinlik ve katılım kısıtlılıklarının önlenmesine odaklanmaktadır. Dolayısıyla Eylem Planı ICF’i tanıır ve standardizasyon çerçevesi olarak ICF’yi kullanmaları hususunda üye devletleri teşvik eder.

Komite, tıbbi tedavi alanındaki gelişmelerin, özür lülüğün erken teşhisinde ve sağlık politikalarında kaydedilen ilerlemelerin ve sağlık politikalarının Avrupa Konseyi bünyesindeki ilgili komitelerce ele alınması gerektiğine kanaat getirmiştir.

Özür lüler Eylem Planı, yeterli sağlık hizmetlerinin, daha güvenli çevrelerin sağlanması ve sağlıklı bir yaşam tarzının desteklenmesi yoluyla özür lülüğün etkilerinin en asgari düzeye indirgemek bakımından toplumun bütün vatandaşlarına karşı sorumluluğu bulunduğunu temel bir ilke olarak kabul etmektedir. Bu konular çeşitli eylem alanlarında, özellikle de sağlık ve rehabilitasyon ile ilgili olan eylem alanlarında ele alınmıştır.

2.7. Temel İlkeler

Bu Eylem Planı’nda esas alınan temel ilkeler şunlardır;

- ayrımcılıkla mücadele
- fırsat eşitliği
- bütün özür lü kişilerin topluma tam katılımının sağlanması
- farklılığa saygı ve özür lülüğün insan çeşitliliğinin bir parçası olarak kabulü
- bireyin kendi seçimlerini yapabilmesi de dahil olmak üzere onur ve bireysel özerklik
- kadın - erkek eşitliği
- özür lü bireylerin, temsilci kuruluşlar vasıtasıyla bireysel ve toplumsal seviyede kendi yaşamlarını etkileyen bütün kararlara katılması

2.8. Usul

Eylem Planı’nın taslak çalışmaları, Özür lülerin Rehabilitasyonu ve Entegrasyonu (Kısmi Antlaşma) Komitesi’nin (CD-P-RR) Ekim 2003’de düzenlenen 26.toplantısında başlamıştır. Eylem Planı’nın hazırlık sürecinin kolaylaştırılması için CD-P-RR himayesinde bir çalışma grubu ve bu gruba destek sağlamak üzere geçici bir taslak hazırlama grubu oluşturulmuştur.

Eylem Planı’nda özür lü bireyleri temsil eden sivil toplum örgütleri, politika üretiminde uzmanlık bilgisinden faydalanılan kaynaklar ve yetkili paydaşlar olarak değerlendirilmektedir. Sonuç olarak, özür lü kuruluşlarının temsil eden Avrupa

¹ Cenevre, 2001.

Özürllüer Forumu, Avrupa Konseyi Özürllüer Eylem Planı'nın hazırlanmasında önemli ve etkin bir rol oynamıştır.

Özürllüer Eylem Planı'na yönelik farkındalık yaratılması ve uygulanmasının sağlanması için Avrupa Konseyi'nin bütün ilgili organlarına ve komitelerine danışılmıştır.

3. Temel Eylem Alanları

Eylem Planı, geniş bir politika alanını kapsayan ve tümü birlikte değerlendirildiğinde özürllü bireylere yönelik ulusal politikaların ve stratejilerin geliştirilmesi ve yürütülmesi için kapsamlı bir çerçeve oluşturabilecek özel eylemler ortaya koymaktadır.

Eylem Planı'nda Avrupa Konseyi'nin özürllü bireyler için tutarlı politikaların izlenmesine dair R (92) 6 sayılı Tavsiye Kararı doğrultusunda gerçekleştirilen "Vatandaşlar Olarak Tam Katılıma Doğru" başlıklı Özürllüer İlişkin Bakanlar Deklarasyonu (Malaga - İspanya'da düzenlenen ve özürllüerinin bütünleştirilmesine yönelik politikalarından sorumlu bakanların katıldığı İkinci Avrupa Bakanlar Konferansı'nda, Mayıs 2003'de kabul edilmiştir) esas alınmıştır.

Eylem alanlarından her birinde temel hedefler ve üye devletler tarafından uygulanması beklenen özel eylemler ifade edilmektedir;

- Eylem Alanı 1: Siyasal ve kamusal yaşama katılım
- Eylem Alanı 2: Kültürel yaşama katılım
- Eylem Alanı 3: Bilgi ve iletişim
- Eylem Alanı 4: Eğitim
- Eylem Alanı 5: İstihdam, mesleki eğitim ve rehberlik
- Eylem Alanı 6: Yapılı Çevre
- Eylem Alanı 7: Ulaşım
- Eylem Alanı 8: Toplumsal yaşam
- Eylem Alanı 9: Sağlık hizmetleri
- Eylem Alanı 10: Rehabilitasyon
- Eylem Alanı 11: Sosyal koruma
- Eylem Alanı 12: Yasal koruma
- Eylem Alanı 13: Şiddet ve tacize karşı koruma
- Eylem Alanı 14: Araştırma ve Geliştirme
- Eylem Alanı 15: Farkındalık artırma

3.1. Eylem Alanı 1: Siyasal ve kamusal yaşama katılım

3.1.1. Giriş

Tüm vatandaşların demokratik süreçlere, siyasal ve kamusal yaşama katılımı, demokratik toplumların gelişmesi için büyük önem taşımaktadır. Toplumun vatandaşlarının çeşitliliğini yansıtmaya ve vatandaşlarının farklı deneyimlerinden ve bilgilerinden faydalanmaya ihtiyacı vardır. İşte bu nedenle, özürllü bireylerin oy verme haklarını kullanabilmeleri ve bu tür etkinliklere katılabilmesi önem arz etmektedir.

Özürü bireylerin yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeyde siyasete katılabildiği ve teşvik edildiği ortamların yaratılması için gerekli çaba sarf edilmelidir. Bunun gerçekleştirilmesi sadece herkesin siyasal haklarından faydalanabildiği koşulların temini ile mümkün olacaktır.

Temsilci konumuna sahip özürü bireyler arasında genellikle özürü kadınların ve gençlerin daha az oranda yer aldığı bilinmektedir. Dolayısıyla, temsilci gruplar arasına katılmalarının desteklenmesi ve gruplara dahil edilmesi önemlidir.

3.1.2. Hedefler

- i. özürü bireylerin siyasal partilere ve sivil topluma diğer bireylerle eşit şekilde katılım sağlayabileceği bir ortam oluşturmak,
- ii. toplumun farklı yapısını tam olarak yansıtabilmek maksadıyla özürü bireylerin yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası tüm düzeylerde siyasal ve kamusal yaşama katılımlarını artırmak,
- iii. ileri düzeyde desteğe gereksinim duyanları da dahil olmak üzere özürü kadınların ve gençlerin her seviyede siyasal arenaya katılımını teşvik etmek için çalışmalar sürdürmek,
- iv. özürü bireylere ilişkin politikaların belirlenmesi süreçlerinde özürü bireylere ve özürü kuruluşlarına danışmak ve söz konusu süreçlerde özürü bireylerin söz sahibi olmalarını sağlamak,

3.1.3. Üye devletler tarafından icra edilecek özel eylemler

- i. Özürü bireylerin demokratik haklarını kullanabilmesi için oy kullanma usullerinin ve tesislerinin özürü tarafından kullanılabilir ve ulaşılabilir olmasını sağlamak ve gerekli görüldüğünde özürü bireylere oy kullanmaları için yardımcı sağlamak,
- ii. Özürü bireylerin gizli oy verme hakkını korumak ve gerekli görüldüğünde özürü kişilerin talebi üzerine oy verme esnasında talep ettikleri kişinin yardımını almasını sağlamak,
- iii. hiçbir özürünün özürülüğü nedeniyle oy kullanma veya seçime katılma hakkından mahrum edilmemesini sağlamak,
- iv. seçime ilişkin bilgilerin bütün alternatif biçimlerde uygun, erişilebilir ve kolay anlaşılır olmasını sağlamak,
- v. siyasal partilerin ve diğer sivil toplum örgütlerinin bilgilendirme hizmetlerinin ve mitinglerinin ulaşılabilir/erişilebilir olmasını sağlamak,
- vi. özürü kadınlar ve gençler başta olmak üzere tüm özürü bireylerin bir araya gelerek her seviyede siyasete katılmak ve siyaseti etkilemek amacıyla yerel,

bölgesel ve ulusal düzeylerde temsil eden özürli örgütleri kurmalarını teşvik etmek ,

- vii. demokratik karar alma süreçlerinde, özürli bireylere ve temsilci kuruluşlarına da diğer örgütlerle eşit şekilde danışılmasını teşvik etmek,
- viii. Bakanlar Komitesi'nin vatandaşların kamusal yaşama katılımları üzerine üye devletlere Rec(2001)19 sayılı Tavsiye Kararı'nın, Bakanlar Komitesi'nin siyasete ve ortak karar alma süreçlerine katılımda kadın erkek eşitliğinin sağlanması üzerine üye devletlere Rec(2003)3 sayılı Tavsiye Kararı'nın, elektronik oy kullanmaya ilişkin yasal, işlevsel ve teknik standartlar üzerine Rec(2004)11 sayılı Tavsiye Kararı'nın ve e-devlet uygulamaları üzerine Rec(2004)15 sayılı Tavsiye Kararı'nın ilgili hükümlerini uygulamak,

3.2. Eylem Alanı 2: Kültürel yaşama katılım

3.2.1. Giriş

Özürliülerin toplumla tam olarak bütünleşebilen bireyler olma hakları, o toplumun kültürel yaşamına katılabiliyor olmalarına bağıdır. Özürli bireyler, bağımsız bireyler olmak ve yaşamlarını bağımsız biçimde sürdürebilmek için, özürli olsun veya olmasın toplumun diğer bireyleri ile etkileşimde bulunacak biçimde eksiksiz bir yaşama sahip olmalıdırlar. Özürli bireyler kültür, eğlence, spor ve turizm etkinliklerine katılma haklarına sahiptir.

Avrupa Konseyi ve üye devletleri kültürel politikalarını oluştururken veya uygularken özürli haklarını göz önünde bulundurmaya kararlıdır. Sanat etkinliklerine ve kültürel yaşama katılımlarının sağlanması yoluyla özürli bireylerin yaşam kalitesinin artırılması ve özürli bireyler için fırsatların dönüştürülmesi için ortak bir tutumun benimsenmesi gerekmektedir.

Bu hedefe ulaşmak için izlenecek kolay bir yol bulunmamaktadır. Çeşitli yollara başvurulabilir ancak sonuç olarak bazı özel kanunların kabulü gerekli olabilir. Bu tür kanunlar, küçük ölçekli özel iş firmalarının binalarına, tarihi anıtlara veya eski binalara erişim bağlamında "makul düzenleme" kavramını içermelidir. Ayrıca, toplumun çeşitliliği konusunun medya yayınlarında tam anlamıyla vurgulanması da gerekecektir.

3.2.2. Hedefler

- i. özürli bireylerin yerel, bölgesel ve ulusal kültürel yaşama erişebilmelerini sağlanması için uygun tedbirler almak,
- ii. özürli bireylerin hem gözlemci hem katılımcı olarak kültür, eğlence, boş zaman, spor etkinliklerine ve manevi ve toplumsal etkinliklere katılabilmelerini sağlamak,

- iii. özürlü bireylerin üyesi oldukları toplumun yararına veya kendi yararlarına yaratıcı, sportif, sanatsal, manevi ve entelektüel kapasitelerini kullanmalarını ve geliştirmelerini sağlamaya yönelik çalışmalar sürdürmek,

3.2.3. Üye devletler tarafından icra edilecek özel eylemler

- i. yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeyde faaliyet gösteren kuruluşların ve ilgili birimlerin edebi ve diğer kültürel bilgilendirme hizmetlerini erişilebilir formatta sunmalarını, bu bağlamda elektronik teknolojiden tam faydalanılmasını ve uygun olduğu müddetçe basit ve anlaşılır ifadelerin kullanılmasını teşvik etmek,
- ii. özürlü bireylerin kültür, eğlence, boş zaman, spor etkinliklerine manevi ve toplumsal etkinliklere etkin bir şekilde katılmalarını sağlamaları için devlet kurumlarını, özel kuruluşları, ilgili idari birimleri ve hizmet sunucularını teşvik etmek,
- iii. özürlü bireylerin yayınlara, filmlere, tiyatro oyunlarına ve sanatla ilgili diğer etkinliklere altyazı, resimli anlatım, betimleme ve işaret dili gibi erişilebilirlik düzenlemeleri yoluyla katılabilmelerini sağlamak maksadıyla yayın kuruluşlarını ve diğer ilgili kuruluşları teşvik etmek,
- iv. özürlü bireylerin “mikrofon ve kamera önünde/arkasında” istihdamlarını artırmaları için ulusal yayın kuruluşlarını ve ilgili diğer kuruluşları teşvik etmek,
- v. özürlü bireylerin kültür, eğlence ve turizm etkinliklerine diğer bireylerle birlikte katılımını sağlamak amacıyla, bu etkinliklerden sorumlu kuruluş ve birimlerin personelini düzenli olarak özürülüler konusunda farkındalık eğitimine tabi tutmasını teşvik etmek,
- vi. hizmet sunucuların hizmet verdikleri alanları ve hizmetlerini gerekli tedbirleri alarak ulaşılabilir hale getirmelerini teşvik etmek gibi belirli yöntemlerle özürlü bireylerin kültür, spor, turizm ve boş zaman etkinliklerinden faydalanmalarını sağlamak,
- vii. aşağıdaki eylemleri yerine getirmek için uygun tedbirleri almak;
 - fikri mülkiyet haklarını yasalarını özürlü bireylerin kültürel materyallere erişimine izin vermeyen veya ayrımcılık yaratan bir engel çıkarmamasını sağlamak ve bunu gerçekleştirirken uluslararası hukukun ilgili hükümlerine hâle getirilmemesine dikkat etmek,
 - özürlü bireylerin sanatçı statüsü kazanabilmesini ve sanatsal mülkiyetinden faydalanabilmesini sağlamak.
- viii. özürlü bireylerin, özürülüler için planlanmış olsun ya da olmasın, bütün etkinliklere katılımını teşvik etmek,

- ix. kültürel ve sportif etkinliklerin sosyal becerilerin geliştirilmesindeki rolünü göz önünde bulundurarak, özürlü çocuklar için hazırlanan eğitim programlarına bu etkinliklerin dahil edilmesini sağlamak,

3.3. Eylem Alanı 3: Bilgi ve İletişim

3.3.1. Giriş

Bilgi ve iletişime erişim, özürlü bireylerin topluma katılımı için en temel unsurdur. Özürlü bireylerin haklarını etkin bir biçimde kullanabilmeleri, kendi yaşamlarını etkileyecek konular hakkında karar verebilmeleri ve karar süreçlerine katılabilmeleri için uygun iletişim sistemleri yoluyla bilgiye erişebilmeleri büyük önem taşımaktadır. Ne var ki, bilgi ve iletişim birçok özürlü için hala büyük oranda erişilebilir değildir.

Bilgi ve iletişim alanındaki gelişmeler, vatandaşların birbirleri ile etkileşimde bulunma, işlerini idare etme, hizmetlerden faydalanma biçimlerinin ve genel olarak bilgi ve iletişim sistemlerinin değişimine yol açmaktadır. Teknolojik ilerlemeler arasında internet, e-iletişim araçları, görüntülü telefonlar vs. yer almaktadır. Bu tür teknolojik gelişmelerden hiçbir grup hariç tutulmaksızın bütün vatandaşların, özellikle de özürlü bireylerin faydalanması çok önemlidir.

Bilgilendirme hizmetlerini özürlü bireylerin çeşitli gereksinimlerine uygun şekilde, farklı erişilebilir formatlarda sunmak, özellikle kamu kurum ve kuruluşlarının görevidir. Devlet birimleri bu alandaki iyi uygulama örnekleri ile model olmalı, özel sektörün ve özürlü bireylere yönelik çalışan bütün hizmet sunucularının bu uygulamaları kabul etmeleri teşvik edilmelidir.

Ayrıca, iletişim sistemleri de özürlü bireyler tarafından erişilebilir olmalıdır. Telefon röle sistemleri, yazılı ve görsel iletişim sistemleri gibi kullanılmakta olan erişilebilir iletişim örnekleri mevcuttur.

Gerçekten bütüncül bir toplum inşa etmek istiyorsak, özürlü bireylerin bilgi ve iletişim sistemlerini diğer bütün bireylerle eşit şekilde kullanabiliyor olması gerekmektedir.

3.3.2. Hedefler

- i. özürlü bireylerin, toplumun diğer üyeleri ile eşit şekilde bilgi aramasını, almasını ve vermesini sağlamak için uygun tedbirler almak;
- ii. yaşamın bütün alanlarında özürlü bireylerin bağımsızlığını ve toplumla etkileşimini artırmak amacıyla yeni teknolojileri en iyi şekilde kullanmak,

3.3.3. Üye devletler tarafından icra edilecek özel eylemler

- i. farklı özür gruplarından kaynaklanan gereksinimler doğrultusunda çeşitli erişilebilir format ve teknolojilerle (Braille, ses kasetleri veya kolay anlaşılabilir metinler gibi) resmi bilgilerin özürlü bireylere sunulmasını sağlamak,

- ii. bilgi ve iletişim teknolojilerinin özürlü bireyler tarafından kullanımını teşvik etmek için mesleki eğitim programları düzenlemek ve diğr eylemleri gerçekleştirmek,
- iii. e-eğitim materyallerinin mevcut erişilebilirlik standartlarına uygun biçimde özürlü bireyler tarafından erişilebilir olmasını sağlamak,
- iv. özürlü bireylerin işaret dili, Braille ve alternatif iletişim araçları ve yöntemleri kullanabileceğini göz önünde bulundurmak ve bunların resmi iletişimde mümkün olduğunca kullanılmasını sağlamak; toplantılarda ve konferanslarda talep üzerine sunumun içeriğini basit ve anlaşılır bir şekilde özetleyecek bir kişi görevlendirmek,
- v. metin iletişimi gibi yeni teknolojiler vasıtasıyla iletişim sistemlerini daha erişilebilir hale getirmek,
- vi. web siteleri de dahil olmak üzere, yetkili kamu kurumlarının ve ilgili birimlerinin bilgilendirme ve iletişim hizmetlerinin geçerli uluslararası erişilebilirlik standartlarına uygun olmasını sağlamak,
- vii. özellikle kamu kaynaklarından yararlananlar başta olmak üzere özel teşebbüsün erişilebilir bilgilendirme ve iletişim hizmetleri sunmasını teşvik etmek,
- viii. bilgilendirme ve iletişim hizmetlerinde kullanılmak üzere düşük maliyetli destek teknolojileri geliştirme, üretme ve dağıtma çalışmalarını desteklemek,
- ix. yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinin yapılandırılmasında evrensel tasarım ilkelerine uyumluluğ sağlamak,
- x. “Bütünleştirici yeni teknolojiler yoluyla özürlü bireylere tam vatandaşlık” konulu ResAP(2001)3 sayılı Kararı uygulamak,

3.4. Eylem Alanı 4: Eğitim

3.4.1. Giriş

Eğitim, özürlü bireyler de dâhil olmak üzere bütün vatandaşlar için sosyal bütünleşmenin ve bağımsızlığın sağlanmasında temel bir etmendir. Aile ve arkadaşlar gibi sosyal etki sahibi unsurlar da bu eylem alanının amaçlarına katkıda bulunmaktadır. Eğitime; okul öncesi eğitim, ilk - orta ve yüksek öğretim, mesleki eğitim ve hayat boyu öğrenme dahil edilmeli ve eğitim yaşamın bütün aşamalarını kapsamalıdır. Özrl bireyler için genel eğitim programlarına katılım fırsatlarının yaratılması, sadece özürlü kişiler için değil, özürlü olmayan bireylerin insan çeşitliliğini anlaması bakımından da yararlıdır. Birçok eğitim sisteminde özürlü bireyler için genel eğitime ve özel eğitim yapılarına erişim uygun bir biçimde sağlanmaktadır. Normal ve özel eğitim yapıları

kendi yerel topluluklarındaki özürlü bireyleri desteklemek üzere birlikte çalışmalı, ancak bunu gerçekleştirirken tam içirme hedefine bağlı kalmalıdır.

3.4.2. Hedefler

- i. Özürlerinin türü ve derecesi ne olursa olsun bütün bireylerin eğitime eşit erişim hakkına sahip olmasını ve kişiliklerini, becerilerini, yaratıcılıklarını, fikrî ve bedensel yeteneklerini tüm potansiyelleri ile kullanabilmelerini sağlamak,
- ii. İlgili mercilerin özürlü nüfusun gereksinimlerini karşılayacak eğitim ortamları geliştirmelerini teşvik ederek özürlü bireylerin genel eğitim sistemi içinde yer alma fırsatına sahip olmasını sağlamak,
- iii. her yaşta özürünün yaşam boyu öğrenme programlarına katılımlarını ve özürlü bireylerin eğitimin her aşaması arasındaki geçişi ve eğitim hayatından iş hayatına geçişi etkin bir şekilde yapabilmesini desteklemek ve iyileştirmek,
- iv. özürlü haklarına saygıyı, erken yaş grubunda yer alan çocuklar da dahil olmak üzere, eğitim sisteminin her aşamasında bütün öğrencilere kazandırmak,

3.4.3. Üye devletler tarafından icra edilecek özel eylemler

- i. erken yaşlardan yetişkinliğe kadar geçen eğitim aşamalarının tamamında özürlü çocuklara, gençlere ve yetişkinlere yönelik ayrımcılığı önlemek amacıyla yasa, politika ve planlar hazırlamak; bunu gerçekleştirirken, uygun görüldüğü biçimde özürlü kullanıcıların, özürlü ebeveynlerinin ve bakıcılarının, gönüllü kuruluşların ve meslek birliklerinin görüşlerini almak,
- ii. genel eğitimi ve özürlü çocukların, gençlerin ve yetişkinlerin toplumla daha fazla bütünleşmesini ve özürlülük alanındaki uzmanlık bilgisinin paylaşımını sağlayan genel ve özel eğitim hizmetlerini de kapsayan birleştirilmiş eğitim sisteminin oluşturulmasını desteklemek ve teşvik etmek,
- iii. eğitsel hazırlık ve planlama konusunda bilgilendirmek için özel eğitime gereksinimi olan özürlü çocukların, gençlerin ve yetişkinlerin özürlü çocukların, gençlerin ve yetişkinlerin eğitim plan ve programlarını hazırlanmasında referans olarak kullanmak amacıyla özel eğitim gereksinimlerinin uygun biçimde erken tespitini sağlamak,
- iv. bireysel eğitim planlarının uygulanışını takip etmek ve istihdama yönelik ve istihdam dahilinde eğitim sunumuna ilişkin eşgüdümlü bir yaklaşımın izlenmesini kolaylaştırmak,
- v. özürlü çocuklar da dahil olmak üzere bütün özürlü bireylerin etkin bir şekilde eğitim almalarını kolaylaştırmak için genel eğitim sistemi

kapsamında gerekli desteği almasını sağlamak; özürli bireylerin profesyonel olarak tespit edilmiş olan özel gereksinimlerinin genel eğitimde karşılanamaması gibi özel durumlarda ise, tam bütünleştirme hedefi ile uyumlu alternatif destek tedbirlerini almak. Özel ve genel eğitim programlarının tamamında genel eğitime geçiş teşvik edilmeli ve aynı hedef ve amaçlar izlenmelidir.

- vi. Özürllüğe yönelik farkındalığı artırmak ve özürli öğrencileri desteklemeye yönelik eğitim materyallerinin ve tekniklerinin kullanılmasını sağlamak üzere eğitimin her alanında görev yapmakta olan bütün personel ve meslek elemanları için başlangıç eğitimi ve hizmet içi eğitim programlarının hazırlanmasını teşvik etmek,
- vii. genel eğitim sistemi kapsamında sunulan bütün eğitim materyallerinin ve programlarının ulaşılabilir olmasını sağlamak,
- viii. okullarda verilmekte olan vatandaşlık eğitimi dersinin müfredatına, özürli bireylerin diğer bütün vatandaşlarla aynı haklara sahip bireyler olduğuna dair konular eklemek,
- ix. özürllüğe yönelik farkındalığın genel eğitim sistemindeki okullarda ve enstitülerde eğitim programının önemli bir parçası haline gelmesini sağlamak,
- x. makul düzenlemeler (ekipman dahil) ve bireysel destek sağlama yoluyla eğitim ve öğrenim ortamlarının özürli bireylerin gereksinimlerini karşılayacak kapasitede ve ulaşılabilir olmasını sağlamak,
- xi. özürli çocukların ebeveynlerinin bireyselleştirilmiş eğitim planlarının hazırlık süreçlerinde etkin paydaşlar olmasını sağlamak,
- xii. örgün eğitim yolu ile ulaşılması mümkün olmayan özürli gençlerin beceriler geliştirmelerine yardımcı olan yaygın eğitimle erişim imkanları sağlamak,
- xiii. uygun görüldüğü takdirde Avrupa Sosyal Şartı'nın (ETS no. 163), özellikle 15. Madde'sinin imzalanmak ve onaylamak,

3.5. Eylem Alanı 5: İstihdam, Mesleki Eğitim ve Rehberlik

3.5.1. Giriş

İstihdam, çalışma çağındaki vatandaşların ekonomik bağımsızlığının ve sosyal bütünleşmesinin sağlanmasında en temel unsurlardandır. Özürli olmayan bireylerle karşılaştırıldığında, özürli bireylerin istihdam ve işgücüne katılım oranları oldukça düşüktür. İş gücüne katılımın önündeki bütün engellerin ele alınabilmesi için işgücüne katılımı yükseltmeye yönelik politikaların - özürli bireylerin istihdam potansiyelleri doğrultusunda - çeşitlendirilmesi ve kapsamlı hale getirilmesi gerekmektedir. Özürli bireylerin istihdam durumunun iyileştirilmesinden yalnızca

özürlü bireyler değil, işverenler ve bir bütün olarak toplumun kendisi de faydalanacaktır.

Mesleki rehberlik ve yardım, özürlü bireyler için en uygun etkinliklerin, mesleki eğitim gereksinimlerinin veya gelecekteki olası mesleklerin tespitinde rol oynayan en önemli unsurlardan biridir. Özürlü bireylerin potansiyellerini tam olarak kullanabilmelerinin sağlanmasında, bu kişilerin mesleki rehberliğe, eğitime ve değerlendirmeye erişimi hayati önem taşımaktadır.

Bu eylem alanında özürlü bireylerin istihdama daha yüksek oranlarda katılımlarının sağlanması ve özürlülere kariyer tercihi sağlanması için gerekli zeminin oluşturulması, doğru seçimlerin sağlanmasında gerekli destek ve yapılar için temellerin atılması hedeflenmektedir. Bütün tedbirler kamu kuruluşlarının yanı sıra özel teşebbüs için de geçerli olacaktır.

Açık istihdamın parçası olan sosyal girişimler (sosyal şirketler, sosyal kooperatifler gibi) veya korumalı işyerleri de özürlü bireylerin istihdam edilmesine katkıda bulunabilmektedir.

3.5.2. Hedefler

- i. özürlü bireylerin fırsat eşitliğine sahip olmalarını sağlayacak olumlu eylem ve ayrımcılıkla mücadele tedbirlerinin birleştirilmesi yoluyla, özürlü bireylerin açık işgücü piyasasında istihdam edilmesini sağlamak,
- ii. ayrımcılığa yönelik çözüm yolları aramak ve özürlü bireylerin mesleki eğitim, rehberlik ve değerlendirme hizmetlerine ve istihdamla ilişkili diğer hizmetlere katılımlarını desteklemek,

3.5.3. Üye devletler tarafından icra edilecek özel eylemler

- i. özürlü bireylerin istihdamına ilişkin konuları genel istihdam politikalarına dahil etmek
- ii. özürlü bireylerin;
 - potansiyel meslekler bakımından özürlü bireyler için olası seçenekleri tespit eden,
 - özürlülük yerine kişinin kapasitesini tespit ederek bunların özel mesleki gereksinimler ile uyumluluğunu araştıran,
 - mesleki eğitim programları için zemin oluşturan,
 - uygun biçimde istihdamına veya yeniden işe alınmalarına yardımcı olanbireysel ve objektif değerlendirme hizmetlerine erişimini sağlamak;
- iii. özürlü bireylerin mesleki rehberlik ve eğitimden ve istihdamla ilgili diğer hizmetlerden mümkün olan en üst düzeyde faydalanmalarını sağlamak ve uygun görülen yerlerde makul düzenlemeler gerçekleştirmek,

- iv. seçim ve işe alım aşamaları da dahil olmak üzere istihdamın her aşamasında ve kariyer ilerlemesine ilişkin tüm tedbirlerde ayrımcılığa karşı koruma sağlamak,
- v. - özürlü bireylere işe alım süreçlerinde (reklam verme, mülakat, değerlendirme, eleman seçme gibi) iş fırsatlarını olumlu etkileyecek usullerin uygulanması,
- çalışan özürlülerin özel gereksinimlerini karşılamak maksadıyla evde çalışma ve yarı zamanlı çalışma gibi uygulamalarla çalışma koşullarına ve işyeri ortamına yönelik makul düzenlemelerin gerçekleştirilmesi,
- gerekli hizmet içi eğitimler vasıtasıyla yöneticilerin ve personelin özürlülük konusunda farkındalığının artırılması,
gibi yollarla özürlü bireylerin istihdam edilmesi için işverenleri teşvik etmek,
- vi. serbest çalışmaya ilişkin genel planların özürlü bireyleri destekleyici ve erişilebilir nitelikte olmasını sağlamak,
- vii. açık işgücü piyasasında özel destek olmadan gereksinimleri karşılanamayan kişiler için korumalı işyeri ve destekli istihdam gibi destek tedbirleri oluşturmak,
- viii. özürlü bireylerin korumalı işyerlerinden ve destekli istihdamdan açık istihdama geçişini desteklemek,
- ix. maluliyet tazminatı sistemindeki çalışmayı önleyen etmenleri bertaraf etmek ve faydalanıcıların hazır olduklarında ve çalışmak istediklerinde çalışabilmelerini sağlamak,
- x. istihdamda kadın eşitliğini sağlamaya yönelik politikaların ve programların planlanmasında, çocuk bakımı da dahil olmak üzere, özürlü kadınların gereksinimlerini göz önünde bulundurmak,
- xi. çalışma koşulları hakkında görüş bildirme ve sendikalara üyelik ve etkin katılım bakımından özürlü bireylerin diğer çalışanlarla aynı haklara sahip olmasını sağlamak,
- xii. özürlü bireylerin istihdam edilmesini teşvik etmek için etkin tedbirler almak,
- xiii. iş sağlığı ve güvenliği mevzuatında ve ilgili yasal düzenlemelerde özürlü gereksinimlerini de göz önünde bulundurulmasını ve ayrımcılık yapılmamasını sağlamak,
- xiv. çalışırken özürlü hale gelen kişilerin işgücü piyasasında kalmasını sağlamak üzere yasa ve entegrasyon yönetimi de dahil olmak üzere gerekli tedbirleri almak,

- xv. özellikle özürlü gençlerin, becerilerini geliştirmelerini sağlayacak stajyerlik programlarından ve istihdam uygulamalarına ilişkin bilgilendirme hizmetlerinden faydalanmalarını sağlamak,
- xvi. uygun görüldüğü takdirde Avrupa Sosyal Şartı'nın (ETS no. 163), özellikle 15. Madde'sini imzalamak ve onaylamak,
- xvii. özürliülerin mesleki değerlendirmelerine dair sözleşmeye ilişkin ResAp (95)3 sayılı Kararı uygulamak,

3.6. Eylem Alanı 6: Yapılı Çevre

3.6.1. Giriş

Eylem Planı'nın genel hedefi, herkes için bir toplum oluşturmaktır. Özürlü bireylerin günlük yaşama katılım sağlayabildiği daha bütüncül bir toplumun yaratılmasında ulaşılabilir bir çevre önemli bir rol oynamaktadır. Yapılı çevredeki mevcut engeller, özürün türüne bağlı olmaksızın bütün özürlü bireylerin temel haklarından faydalanmalarını ve topluma katılımını engellemekte veya aksatmaktadır. Çevrenin özürlü bireyler tarafından ulaşılabilir hale getirilmesi, özürlü olsun veya olmasın, toplumun bütün bireyelerine fayda sağlayacaktır. Bu hedefin gerçekleştirilmesi için, tutumları ve fiziksel engelleri de kapsayan mevcut engellerin ne olduğunun anlaşılması ve olumlu eylemler ve diğer tedbirler vasıtasıyla bunların bertaraf edilmesi için bağlılıkla çalışılması gerekmektedir. Evrensel Tasarım üzerine ResAp(2001)1 sayılı İlke Kararı, mimarlık, mühendislik, şehir planlamacılığı gibi yapılı çevrede veya yapılı çevre üzerine çalışmaları içeren bütün mesleklerin müfredatına evrensel tasarım ilkelerinin dâhil edilmesini desteklemektedir. Ayrıca bu karar ile yapılı çevrenin daha kolay ulaşılabilir, kullanılabilir ve anlaşılabilir hale getirilmesi yoluyla, yaşamın herkes için kolaylaştırılması hedeflenmektedir.

3.6.2. Hedef

Evrensel tasarım ilkelerini uygulayarak ve bu yolla yeni engellerin oluşmasını önleyerek, özürlü kişiler için aşamalı olarak ulaşılabilir bir çevre oluşturmak,

3.6.3. Üye devletler tarafından icra edilecek özel eylemler

- i. ilgili bütün politika alanlarına, engelsiz bir çevre oluşturma hedefinin de dahil edilmesini temin etmek,
- ii. tarihi binaların özel durumlarını da hesaba katarak kamu binalarına girişlerin ve binaların içlerinin ve dış çevrelerin ulaşılabilir hale getirmek amacıyla standartlar, rehber kitaplar ve gerekli görüldüğü takdirde yasalar geliştirmek,
- iii. yapılı çevre üzerine çalışmalar yürüten meslek gruplarına (mimarlar, şehir plancıları, inşa sektöründe çalışan meslek elemanları, kültürel varlık koruyucuları ve kültür turizmi uzmanları gibi) yönelik eğitim veren bütün üniversitelerin ve enstitülerin başlangıç eğitiminin ve sonrasında verilecek

eğitimin m¼fredatında ve diğer yollarla evrensel tasarım ilkelerini desteklemesini sağlamak,

- iv. yapılı çevrenin ulaşılabilirliğini geliştirmek için destek araçlarının ve yeni teknolojilerin kullanımını yaygınlaştırmak ve bu yolla toplum yaşamına katılmaları için öz¼rl¼ bireylere eşit fırsatlar sunmak. Bu tür uygulamalar yeni bina inşalarında ve aşamalı olarak mevcut binalarda hayata geçirilmelidir.
- v. Evrensel Tasarım kavramını destekleyen merkezlerin oluşturulmasını, tayin edilmesini ve sürdürülebilirliğini desteklemek,
- vi. acil durum ve tahliye prosed¼rlerinin tasarlanmasında, öz¼rl¼ bireylerin güvenliğine gerekli özenin gösterilmesini sağlamak,
- vii. binalara ve kamusal alanlara, öz¼rl¼lerin yardımcı hayvanlarının girişinin serbest olmasını sağlamak,
- viii. Evrensel Tasarım ilkelerinin yapılı çevre ile ilgili mesleklerin eğitim m¼fredatına dahil edilmesi üzerine ResAP(2001)1 sayılı İlke Kararı'nı uygulamak,

3.7. Eylem Alanı 7: Ulaşım

3.7.1. Giriş

Her seviyede ulaşılabilir ulaşım politikalarının geliştirilmesi ve uygulanması birçok öz¼rl¼n¼n yaşam kalitesinin önemli derecede artmasını sağlayabilir ve fırsat eşitliği, bağımsız yaşam, toplumun sosyal ve kült¼rel yaşamına ve istihdama etkin katılım için bir önkoşul haline gelebilir.

¼ye devletlerden birçoğu, Ulaştırma Bakanları Avrupa Konferansı (UBAK/ECMT) ile planlanan gelişmelere taraf olmuşlardır ve bu forumda geliştirilen ilkeler ve eylemler, işbu Eylem Planı'nın uygulanması aşamasında üye devletlere rehberlik edebilir. Söz konusu bu çalışmalar neticesinde elde edilecek ulaşılabilir taşımacılık hizmetleri, küçük çocuğu bulunan ebeveynler ve yaşlılar gibi diğer kullanıcıların da yararına olacaktır.

Öz¼rl¼ bireylerin kamu taşımacılığından faydalanması için bütün ulaşım ağının ulaşılabilir hale getirilmesi büyük önem arz etmektedir.

3.7.2. Hedefler

- i. ulaşılabilir ulaşım politikalarının uygulanması vasıtasıyla öz¼rl¼ bireylerin toplumsal yaşama katılımını iyileştirmek,
- ii. ulaşılabilir ulaşım politikaları uygulanırken farklı öz¼r türlerine sahip bütün öz¼rl¼ bireylerin gereksinimlerinin dikkate alınmasını sağlamak,

- iii. mevcut yolcu taşıma hizmetlerinin, yeni ulaşım hizmetlerinin tamamının ve ilgili altyapının ulaşılabilirliğini sağlamak,
- iv. evrensel tasarım ilkelerinin ulaşım sektöründe uygulanmasını desteklemek,

3.7.3. Üye devletler tarafından icra edilecek özel eylemler

- i. yapılı çevrenin, altyapının, ve ulaşım hizmetlerinin ulaşılabilirliğini sağlamaya yönelik standartlar, rehberler, stratejiler ve uygunsu yasalar başta olmak üzere, uluslararası kuruluşlar tarafından geliştirilen ve kararlaştırılan rehberleri, raporları ve tavsiye kararlarını dikkate almak,
- ii. ulaşılabilir ulaşım politikalarının uygulanmasını denetlemek ve gözden geçirmek;
- iii. toplu taşımacılık işletmecilerinin, ulaşım hizmeti sunumunda çalışan personeline verdiği standart mesleki eğitime, zorunlu özürüllüğe yönelik farkındalık eğitimini de dahil etmesini sağlamak,
- iv. kamu ve özel toplu taşımacılık işletmecileri tarafından kullanılmak üzere ulaşılabilir ulaşım hizmetleri sunumuna ilişkin ulusal kılavuz ilkelerin kabulünü ve kullanımını desteklemek,
- v. ulaşılabilir ulaşım hizmetlerinin sunumuna ilişkin politikaların hazırlanması ve planlanması aşamasında gerekli bilgi desteği sağlamak üzere özürüllük ilgi grupları, hizmet sağlayıcılar ve ilgili devlet kurumları başta olmak üzere paydaşlar arasında işbirliği ve fikir alışverişi yapılmasına yönelik usuller belirlemek,
- vi. ulaşılabilir hizmetler sunmaları için özel ulaşım hizmeti işletmecilerini desteklemek ve teşvik etmek,
- vii. toplu taşımacılık hizmetlerine dair bilgilendirmenin mümkün olduğunca çeşitli formatlarda ve farklı iletişim sistemlerinin kullanımı yoluyla özürüllü bireyler tarafından erişilebilir olmasını sağlamak,
- viii. ulaşım sağlamak amacıyla toplu taşıma araçlarını kullanmakta güçlük çeken özürüllü bireyleri destekleyecek yenilikçi programların tasarlanmasını teşvik etmek,
- ix. özürüllü bireyler tarafından kullanılan yardımcı hayvanların (rehber köpekler gibi) toplu taşıma araçlarında uygun biçimde taşınmasını sağlamak,
- x. hareket güçlüğü bulunan özürüllü bireylere taşıt park yerlerinin düzenlenmesini ve bu yerlerin korunmasını sağlamak,
- xi. yolcu haklarına dair temel metinlerin hazırlanması esnasında özürüllü gereksinimlerini göz önünde bulundurmak,

- xii. ulaşım güvenliği ve acil durum prosedürlerinin özürlü bireyler için eşitsizlik teşkil etmemesini sağlamak,

3.8. Eylem Alanı 8: Toplumsal Yaşam

3.8.1. Giriş

Bu eylem alanı, özürlü bireylerin mümkün olabildiğince bağımsız yaşayabilmesinin sağlanması ve nerede ve nasıl yaşayacaklarına karar vermeleri hususunda özürülerin yetkilendirilmesi konularına odaklanmaktadır. Bu hedefin gerçekleştirilmesi, kurumsal bakımdan, bağımsız yaşam düzenlemeleri ve küçük gruplara yönelik evler gibi, toplumsal zeminde bakım hizmetlerine geçişi destekleyen stratejik politikaların hazırlanmasını gerektirmektedir.

Genel olarak bir ailenin günlük yaşamı, özürlü bir çocuğa sahip olup olmamasına bağlı olarak ciddi şekilde farklılık göstermektedir. Çünkü özürlü çocukların günlük yaşamdaki gereksinimlerini yerine getirmede yardım ve desteğe, eğlence etkinliklerinde gözetime, doktorlara veya tedavi uzmanlarına götürülmeye ve buna benzer şekilde rehberlik ve bakım için kendilerine fazla zaman ayrılmasına ihtiyaçları vardır. Dolayısıyla, özürlü bir çocuğa sahip ebeveynlerin, normale mümkün olabildiğince yakın bir yaşam sürdürebilmek için kendilerine gerekli yeterlikleri kazandıracak uygun bir eğitime erişimlerinin olması büyük önem taşımaktadır.

Bütün bireyler, bir olasılık veya seçenek olarak tam bağımsız yaşam fırsatına sahip olmayabilir. İstisnai durumlarda, kurumsal bakıma alternatif olarak küçük ve kaliteli yapılar dâhilinde bakım seçeneği teşvik edilmelidir. Bağımsız yaşam düzenlemeleri yapılırken özürlü bireyler ve özürülerini temsil eden örgütler de sürece katılmalıdır.

Toplumda yaşayan özürlü bireylerin farklı gereksinimleri ve farklı düzeylerde bakım, yardım ve destek ihtiyacı bulunmaktadır. Şeffaf uygunluk ölçütleri ve özürlü bireylerin refah, özerklik ve kişisel tercihlerinin de göz önünde bulundurulduğu bağımsız bireysel değerlendirme usulleri, hizmetlere adil erişim sağlanmasını destekleyecektir.

Bağımsız yaşam politikaları sadece yaşamsal düzenlemelerle sınırlı olmayıp, ulaşım da dâhil olmak üzere birçok hizmetin erişilebilirliğine de bağlıdır. Bu tür politikaların başarıya ulaşması için bütünleştirme hizmetlerinin planlanmasında, geliştirilmesinde ve sunumunda bütünleyici yaklaşımının izlenmesi gerekecektir. Bu şekilde daha eşgüdümlü bir yaklaşımın elde edilmesi için kurumlar arası destek sağlanarak özürlü bireylerin gereksinimleri karşılanacaktır.

3.8.2. Hedefler

- i. özürlü bireylerin kendi yaşamlarını planlamalarını ve toplum içinde mümkün mertebe bağımsız yaşayabilmelerini sağlamak,
- ii. seçim yapma hürriyetini mümkün kılmak için toplum seviyesinde farklı alanlarda kaliteli destek hizmetleri sunmak,

- iii. özürlü bir çocuğu/çocukları bulunan ailelerin durumuna özel önem vermek, bu ebeveynlere ve özürlü ebeveynlere eğitim verilmesini öngören bir yaklaşım benimsemek, özürlü ebeveynlerin çocuk bakım ve eğitiminde görev almasını sağlamak,

3.8.3. Üye devletler tarafından icra edilecek özel eylemler

- i. özürlü bireylerin toplum içinde yaşamalarını sağlamak ve yaşam kalitelerini yükseltmek için toplum temelli kaliteli destek hizmetlerinin sunumunda eşgüdömlü bir yaklaşım takip etmek,
- ii. özürlü bireylerin kendi yakın çevreleri içinde kendilerine uygun konutlarda yaşamalarını sağlayacak konut politikaları geliştirmek ve bu politikaları desteklemek,
- iii. resmi veya gayri resmi yardımı desteklemek ve bu yolla özürlü bireyler için evde yaşamayı mümkün kılmak,
- iv. bakıcıların statüsünü göz önünde bulundurarak, bakıcılara destek ve gerekli mesleki eğitim olanakları sunmak,
- v. özellikle de özürlü çocuğa veya ileri seviyede desteğe ihtiyaç duyan bir bireye sahip, gayri resmi bakıcılar olarak değerlendirilebilecek ailelerin gereksinimlerinin tam olarak değerlendirilmesini, bu ailelere bilgi, eğitim, yardım ve psikolojik destek sunulmasını ve bu yolla özel ve mesleki yaşam arasında uyumun ve cinsiyet eşitliğinin oluşturulmasını sağlamak,
- vi. toplum temelli kaliteli hizmetleri ve kurumsal bakımdan toplumsal yaşamı destekleyen alternatif konut modelleri sunmak,
- vii. bireylerin, mümkünse vasıflı bir rehberlik - sözcülük - avukatlık hizmeti doğrultusunda, bilinçli tercihler yapmasını sağlamak,
- viii. özürlü bireylerin kendi tercihlerine göre kişisel yardımcı istihdam edebilmelerine olanak tanıyan düzenlemeleri desteklemek,
- ix. uygun tedavi biçimleri sunan kendini ifade etme grupları, kısa süreli merkezler veya günlük bakım merkezleri gibi yardımcı hizmetler ve diğer tesisler sunmak; özürlü bireylere destek sağlarken, ailelerine dinlenmeleri için zaman vermek,
- x. sosyal dışlanma riskini azaltmak için özellikle ileri düzeyde desteğe gereksinim duyanlar başta olmak üzere tüm özürlü bireylere, hak savunuculuğu da dahil olmak üzere kişiye özel tasarlanmış destek hizmetleri sunmak,

- xi. iş ve aile yaşamı üzerine R(96)5 sayılı Bakanlar Komitesi Tavsiye Kararı'nın ilgili hükümlerini uygulamak,

3.9. Eylem Alanı 9: Sağlık Hizmetleri

3.9.1. Giriş

Özürli bireyler, mümkün olan en iyi sağlık seviyesine sahip olabilmek için kaliteli sağlık hizmetlerinden, tedavilerden ve sağlık teknolojilerinden, toplumun diğer bireyleri ile eşit bir şekilde faydalanma hakkına sahiptir. Bazı durumlarda özürli bireyler, yaşam kalitelerini iyileştirebilmek için bazı yeni ve özel sağlık hizmetlerinden faydalanmak durumundadır. Kişisel bakım planlarının kararlaştırılması aşamasında, özürli bireylerin ve temsilcilerinin (gerekli görüldüğünde) görüşlerinin alınması ve sürece dahil edilmesi gerekmektedir. Bu yaklaşım ile planlama sürecinin ve hizmet sunumunun merkezine özürli bireyler yerleştirilmekte ve kendi sağlıkları hakkında bilinçli kararlar vermeleri için bireylere yetki verilmektedir.

Sağlık hizmetleri planlanırken ve sunulurken, yaşlı nüfus ve yaşlılarla ilgili olabilecek sağlık sonuçları ile özürli bireylerle ilgili gelişmeler dikkate alınmalıdır. Bu nedenle sağlık alanında yeni politikaların ve stratejilerin geliştirilmesine öncelik verilmelidir.

Üye devletlerdeki bütün sağlık çalışanlarının, özürülüğün sadece tıbbi yönüne odaklanmaması, sosyal ve insan hakları modeli hakkında da bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

3.9.2. Hedefler

- i. cinsiyeti, yaşı, kökeni, özrünün türü, derecesi veya nedeni her ne olursa olsun bütün özürli bireylerin;
 - bütün sağlık hizmetlerine eşit şekilde erişebilmesini,
 - mevcut özel hizmetlere erişimden faydalanmasını,
 - kendi bakım planlarının kararlaştırılması sürecine mümkün mertebe katılmasınısağlamak,
- ii. sağlık eğitim enformasyonunda ve kamu sağlığı kampanyalarında özürli gereksinimlerine de yer verilmesini sağlamak,

3.9.3. Üye devletler tarafından icra edilecek özel eylemler

- i. tıbbi kayıtlara ve sağlık hizmetlerine erişimde özürülülerin ayrımcılığa maruz kalmamasını sağlamak,
- ii. sağlık bakım planı, tıbbi müdahale veya tedavilerin tasarlanmasında, değerlendirilmesinde ve sunumunda her özürlünün mümkün olan en üst düzeyde katılımının sağlanmasını; özrünün türü, derecesi veya sebebine bağlı olarak katılımı sağlanamayan özürli bireylerin ise bakıcılarının, temsilcilerinin veya savunucularının görüşlerinin alınmasını sağlamak,

- iii. özel ve kamu sağlık hizmetlerinin sunulduğu tesislerin ve buralarda kullanılan teçhizatın ulaşilabilirliğini ve ruh sağliğı, psikolojik destek hizmetleri ve yatılı ve ayakta tedavi hizmetleri de dahil olmak üzere bütun sağlık hizmetlerinin, özörlölerin gereksinimlerini karşılayacak donanıma ve yeterliliğe sahip olmasını sağlamak,
- iv. özörlö kadınların, kadın hastalıkları, doğum öncesi bakım, aile planlaması danışma ve tedavisi gibi konular başta olmak üzere bütun sağlık hizmetlerine erişebilirliklerini sağlamak,
- v. özörlölere sunulan sağlık hizmetlerinde cinsiyete özel unsurların göz önünde bulundurulmasını sağlamak,
- vi. bireylerin sağlık gereksinimleri veya sağlık hizmetleri hakkındaki bilginin özörlöler tarafından erişilebilir formatlarda sunulması için makul adımların atılmasını sağlamak,
- vii. doğum öncesinde veya sonrasında veya bir kazaya veya hastalığa bağlı olarak meydana gelebilecek özörlölüğün tespitinin, ilgili kişiye ve ailesine saygı çerçevesinde, bireye ve ailesine ayrıntılı, anlaşılır bilgi veya destek sunarak yapılmasını sağlamak,
- viii. özörlölere bilgilendirme ve rehberlik sunulması gibi çeşitli yollarla, sağlık eğitimi ve kamu sağliğı kampanyalarına erişim sağlamak,
- ix. sağlık hizmetleri alanında çalışan kişilere, özörlö gereksinimlerini karşılamak için gerekli yöntem ve yeterlikleri kazandıracak, özörlölüğe yönelik farkındalık eğitimini de kapsayacak biçimde mesleki eğitim sunmak,
- x. erken müdahaleye duyulan gereksinimi göz önünde bulundurmak ve özörlölüğün erken dönemde tespitini, teşhisini ve tedavisini mümkün kılacak etkin tedbirler almak ve ayrıca erken tespit ve müdahale tedbirleri için etkili kılavuzlar hazırlamak,
- xi. uygun göröldüğu takdirde, Avrupa Sosyal şartı'nı ve özellikle 11. Madde'yi imzalamak ve onaylamak.

3.10. Eylem Alanı 10: Rehabilitasyon

3.10.1. Giriş

Özörlölere ilişkin tutarlı bir politikanın izlenmesi üzerine Bakanlar Komitesi'nin R(92)6 sayılı Tavsiye Kararı'nda özörlölerin rehabilitasyonunun, ekonomik ve sosyal bütünleşmeye sağlayacağı katkı bakımından toplumun bir görevi olduğu hatırlatılmakta, insan onurunu teminat altına aldığı, özörlö bireylerin karşı karşıya kaldığı toplumdan kaynaklanan güçlükleri azalttığı ve bu nedenle bir toplumun öncelikli hedefleri arasında

rehabilitasyona da yer verilmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu Tavsiye Kararı'na göre, özürlü bireylere yönelik tutarlı bir politika özür lülüğün daha kötüye gitmesini önlemeyi, özür lülüğün sonuçlarını hafifletmeyi, bireyler olarak özür lülerin özerkliğini, ekonomik bağımsızlığını ve toplumla bütünleşmesini sağlamayı hedeflemelidir. Kapsamlı rehabilitasyon programları arasında özür lülerin fiziksel ve psikolojik bağımsızlığına katkıda bulunacak çeşitli yardımcı tedbirler, hizmetler ve tesisler de yer almalıdır.

3.10.2. Hedefler

- i. özür lülerin azami bağımsızlığa sahip olmasını ve bedensel, zihinsel, sosyal ve mesleki kapasitelerini tam kullanabilmelerini sağlamak,
- ii. kapsamlı rehabilitasyon hizmetleri planlamak ve bunların yaygınlaştırılmasını ve güçlendirilmesini sağlamak,
- iii. özür lü bireylerin toplumla tam bütünleşmesinin sağlanması için mevcut hizmetlere ve uzman desteğine erişimi kolaylaştırmak,
- iv. ebeveynler için rehberlik ve destek hizmetleri de dahil olmak üzere, doğumdan itibaren, kaliteli erken destek programlarını da içeren çok disiplinli yaklaşımın izlenmesini sağlamak,

3.10.3. Üye devletler tarafından icra edilecek özel eylemler

- i. ulusal rehabilitasyon politikaları belirlemek, uygulamak ve bunları düzenli olarak gözden geçirmek; bu politikaların sürekli geliştirilmesini sağlamak,
- ii. özür lü bireylerin, ailelerinin ve temsilci kuruluşlarının bütüncül rehabilitasyon programlarının tasarlanmasına, uygulanmasına ve değerlendirilmesine katkıda bulunmasını sağlamak,
- iii. rehabilitasyon programlarının erişilebilir ve özür lünün kişisel gereksinimlerine uygun biçimde şekillendirilmiş olmasını; programların uygulanmasında özür lü bireyin veya temsilcisinin rızasının alınmasını sağlamak,
- iv. uygun olması halinde, genel hizmetlerin özür lü bireylerin de yararlanabileceği şekilde sunulmasını sağlamak; bunun yanı sıra özür lü bireylere yönelik özel rehabilitasyon merkezlerinin mümkün mertebe tam donanımlı ve rehabilitasyon alanında uzman çok disiplinli bir takıma veya personele sahip olmasını sağlamak,
- v. bütüncül bir yaklaşımın kullanıldığı çok disiplinli bir bireysel değerlendirme sistemi yoluyla rehabilitasyon hizmetlerini iyileştirmek ve desteklemek,
- vi. ilgili bütün sektörlerin, özellikle de sağlık, eğitim, istihdam ve sosyal hizmet sektörlerinin katılımını sağlayarak sektörler arası dayanışma kurmak; özür lü

bireylere fırsat eşitliği sağlanması için gerekli görüldüğünde entegre rehabilitasyon yönetimi sağlamak,

- vii. özürlü çocukların eğitim kapsamında eğitsel rehabilitasyon programlarına ve kapasitelerini tam kullanabilmelerini sağlayacak diğer kaynaklara erişimlerini sağlamak,
- viii. çalışırken özürlü hale gelen kişilerin mümkün olan en kısa sürede işe dönmelerini desteklemek amacıyla işverenleri, işçileri ve kuruluşlarını mesleki rehabilitasyon programlarına dahil etmek,
- ix. ihtiyaç duyan özürlü bireyler için toplum temelli bireysel rehabilitasyon programlarının sunulmasına yönelik çalışmalarda bulunmak,
- x. ihtiyaç duyan özürlü bireyler için rehabilitasyon programları/tedbirleri kapsamında destek cihazlarının mevcut ve ödenebilir olmasını sağlamak.

3.11. Eylem Alanı 11: Sosyal Koruma

3.11.1. Giriş

Sosyal korumanın kapsamı içinde, faydalanıcılarının yaşam kalitesine katkıda bulunan ve onlara çok önemli destekler sunan sosyal güvenlik, sosyal yardım veya destek ve sosyal hizmetler yer almaktadır. Ancak, gerek hizmet eksikliği, gerekse erişim güçlükleri nedeniyle özürlü bireylerin sosyal koruma sistemlerinden yeterince yararlanamadığı birçok durum mevcuttur. Gözden geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı (ETS No. 163) kapsamında yer alan sosyal haklara; sosyal güvenlik hakkı (Madde 12), sosyal ve tıbbi yardım hakkı (Madde 13) ve sosyal refah hizmetlerinden yararlanma hakkı (Madde 14) dâhildir. Bu hakların icra edilmesi, sosyal dışlanma ve marjinalleşme riskinin azaltılmasına yardımcı olmakta ve dolayısıyla, Sosyal Şart kapsamında yer alan başka bir hakkın, özürlü bireylerin toplumsal yaşama katılım sağlama, sosyal içerme ve bağımsız yaşam hakkının (Madde 15) daha erişilir olmasını sağlamaktadır.

3.11.2. Hedefler

- i. özürlü bireyler için sosyal korumaya eşit erişim imkanı sağlamak,
- ii. özürlü bireylerin maddi yardıma bağımlılığından, istihdama ve bağımsız yaşama geçişini hedefleyen politikalar oluşturmak,

3.11.3. Üye devletler tarafından icra edilecek özel eylemler

- i. maluliyet yardımlarına bağımlılığın önlenmesi amacıyla, sosyal koruma tedbirleri ile aktif istihdama yönelik politikalar arasında uyumlu bir denge sağlamak,

- ii. sosyal hizmetlerin ve yardımların dağıtımında, bireylerin gereksinimlerinin sağlam ve çok disiplinli yöntemlerle değerlendirilmesini ve söz konusu hizmet ve yardımların düzenli aralıklarla kontrole tabi tutulmasını sağlamak,
- iii. sosyal yardımlara ilişkin değerlendirme sistem ve usullerinin tamamının özürli bireyler veya temsilcileri tarafından erişilebilir olmasını sağlamak,
- iv. genel sosyal hizmetlerde, özürli bireylerin ve ailelerinin özel gereksinimlerinin de göz önünde bulundurulmasını sağlamak,
- v. kaliteli hizmetlerin sunumunda özürli bireylerin gereksinimlerinin karşılanabilmesi amacıyla özel ve kamu sosyal hizmet sağlayıcıları ile idari birimler arasında eşgüdümün sürekli olarak geliştirilmesini sağlamak,
- vi. sosyal koruma politikalarının planlanması ve uygulanması aşamalarında, özürli kuruluşları da dahil olmak üzere sosyal taraflara ve diğer önemli aktörlere danışmak,
- vii. özellikle sosyal dışlanma riski bulunan özürli bireylere odaklanarak, özürli bireylere sağlanan bütün sosyal koruma yardımları hakkındaki bilginin etkin biçimde dağıtımının yapılmasını sağlamak,
- viii. sosyal içerme ve yoksullukla mücadele politikalarında özürli bireylerin özel gereksinimlerinin de göz önünde bulundurulmasını sağlamak,
- ix. uygun görüldüğü takdirde Avrupa Sosyal Şartı'nı, Avrupa Sosyal Güvenlik Yasası'nı (ETS No. 48), gözden geçirilmiş Avrupa Sosyal Güvenlik Yasası'nı (ETS No. 139) ve Avrupa Sosyal Güvenlik Sözleşmesi'ni (ETS No. 78) imzalamak ve onaylamak,
- x. Bakanlar Komitesi'nin üye devletlere sosyal haklara erişim üzerine Rec(2003)19 sayılı Tavsiye Kararı'nın ilgili hükümlerini uygulamak.

3.12. Eylem Alanı 12: Yasal Koruma

3.12.1. Giriş

Özürli bireyler her yerde, kanun önünde birey olarak tanınma hakkına sahiptir. Bu yasal kapasitenin icrasında yardıma gerek duyulması halinde, üye devletler söz konusu yardımın kanunlar yoluyla temin edilmesini sağlamalıdır.

Özürli, farklı bir nüfus grubunu teşkil etmektedir, ancak genel olarak bütün özürli bireyler, diğer bireylerle eşit şekilde topluma katılmak veya haklarını tam olarak kullanabilmek için büyük veya küçük ölçüde ek teminatlara gereksinim duymaktadır.

Haklarını diğer bireylerle eşit şekilde icra edebilmeleri bakımından özürlü bireylerin durumuna özel dikkat verilmesine duyulan ihtiyaç, bu alandaki ulusal ve uluslararası düzeyde alınan inisiyatifler tarafından da onaylanmaktadır.

Özürlü bireylere fırsat eşitliği sağlamak amacıyla tasarlanan hükümet politikalarında, ayrımcılıkla mücadele ilkesi temel alınmalıdır.

Demokratik bir toplumda yasal sisteme erişim, temel haklar arasında yer almaktadır fakat özürlü bireyler, fiziksel erişim güçlükleri de dâhil olmak üzere, bazı engellerle karşılaşmaktadır. Bu duruma bağlı olarak; özürlülük konularında hizmet veren avukatları bilinçlendirme gibi olumlu eylemlerin uygulanması ve bir dizi tedbirlerin alınması gerekmektedir.

3.12.2. Hedefler

- i. özürlü bireylerin, adalet sistemine diğer bireylerle eşit şekilde etkin erişimini sağlamak,
- ii. özürlü bireylerin diğer bireylerle eşit bir şekilde bütün insan haklarından ve temel özgürlüklerden faydalanmasını sağlamak ve korumak.

3.12.3. Üye devletler tarafından icra edilecek özel eylemler

- i. özel yasal tedbirlerin, kurumların, raporlama usullerinin ve tazmin mekanizmalarının oluşturulması yoluyla ayrımcılığa karşı koruma sağlamak,
- ii. özürlü ayrımcılığı yaratan yasal hükümleri ulusal mevzuattan çıkarmak,
- iii. yasa uygulayıcılarına, devlet memurlarına, adalet ve sağlık personeline insan hakları ve özürlülük konularında (ulusal ve uluslararası düzeyde) eğitim verilmesini sağlamak,
- iv. özürlü bireylerin insan haklarının savunulmasına yönelik faaliyet gösteren hükümet dışı savunma gruplarını desteklemek,
- v. bilgi ve iletişim hizmetlerine erişilebilirlik haklarını teminat altına alarak özürlü bireylerin adalet sistemine erişimlerini sağlamak,
- vi. yasal kapasitelerini icra etmede güçlük çeken özürlü bireylere uygun yardımın sunulmasını ve bu yardımın gerek duyulan destek seviyesi ile orantılı olmasını sağlamak,
- vii. yasaların gerektirdiği durumlar haricinde özürlü bireylerin özgürlüklerinden mahrum kalmamasını sağlamak amacıyla uygun tedbirler almak,
- viii. özürlü bireylerin, mal varlıklarını yönetme hakları da dahil olmak üzere, mülkiyet edinme ve miras yoluyla devralma hususunda diğer bireylerle eşit haklara sahip olmasını sağlamaya yönelik etkin tedbirler almak,

- ix. hiçbir özürünün rızası dışında tıbbi bir deneye maruz kalmamasını sağlamak,
- x. Bakanlar Komitesi'nin özürlü yetişkinlerin yasal korunmasına ilişkin ilkeler üzerine üye devletlere R(99)4 sayılı Tavsiye Kararının ilgili hükümlerini uygulamaya koymak,

3.13. Eylem Alanı 13: Şiddet ve Tacize Karşı Koruma

3.13.1. Giriş

Hiçbir bireyin şiddete veya tacize maruz kalması kabul edilemez ve toplum, savunmasız olanlar başta olmak üzere tüm bireyleri bu tür eylemlerden korumakla yükümlüdür.

Özürlü bireylerin şiddete ve tacize maruz kalma oranlarının genel nüfusa kıyasla oldukça yüksek olduğuna dair göstergeler mevcuttur ve bu durum özürlü kadınlarda, özellikle de ağır özürlü kadınlarda daha belirgindir. Ağır özürlü kadınlar, herhangi bir özre sahip olmayan kadınlara kıyasla çok daha fazla oranlarda tacizle karşılaşmaktadır. Taciz olayları aile ortamı da dâhil olmak üzere, bakım merkezlerinde ve kurumlarında ortaya çıkmaktadır. Bireylerin tanıdıkları veya yabancılar tarafından gerçekleştirilebilmekte ve sözlü taciz, şiddet eylemleri ve temel gereksinimlerin karşılanmaması gibi çeşitli şekillerde görülebilmektedir.

Hükümetler taciz eylemleri ile karşılaşılmayacağını garanti edemeseler de, mümkün mertebe en güçlü koruma tedbirlerini almalıdırlar. Taciz riskinin fark edilip, azaltılmaya çalışılması ve bireylerin tacizden korunma hakkının takdir edilmesi için eğitim vermek gibi birçok yolla taciz ve şiddet eylemlerine karşı korunma sağlanabilir. Taciz veya şiddet mağduru özürlü bireylerin uygun destek hizmetlerine erişimi sağlanmalıdır. Özürlü bireylere taciz eylemlerini rapor etmelerini sağlayacak güven verilmeli, bireysel destek gibi izlem mekanizmalarının uygun biçimde çalışması sağlanmalıdır. Bu sistemlerde taciz eylemlerinin varlığını tespit edip, uygun şekilde tedbir alabilecek beceri ve vasfa sahip personel görevlendirilmelidir.

Son yıllarda konu ile ilgili bazı araştırmalar gerçekleştirilmiş olsa da, gelecekteki stratejilerin ve iyi uygulama örneklerinin şekillendirilebilmesi için daha fazla bilgiye ihtiyaç olduğu açıktır.

3.13.2. Hedefler

- i. özürlü bireyleri her türlü taciz ve şiddet eylemlerinden korumak amacıyla insan hakları ve ayrımcılıkla mücadele çerçevesinde çalışmalar sürdürmek,
- ii. özürlü bireylerin, taciz ve şiddet mağduru kişilere sunulan destek sistemlerine ve hizmetlere erişebilmesini sağlamak,

3.13.3. Üye devletler tarafından icra edilecek özel eylemler

- i. uygun olduğu hallerde, politikaların ve mevzuatın etkin biçimde uygulanması yoluyla özürlü bireyleri taciz ve şiddet eylemlerinden korumaya yönelik tedbirler almak,
- ii. şiddet ve taciz riskini azaltmak için kendine güven ve güçlendirme kursları gibi mesleki eğitim programlarının hazırlanmasını ve bunlara erişimi sağlamak,
- iii. özürlü bireyler için uygun usuller, tedbirler ve protokoller geliştirmek, taciz ve şiddet eylemlerinin tespitinde iyileştirmeler yapmak ve duygusal sorunların mevcut olması durumunda profesyonel danışmanlık ve tazminat da dahil olmak üzere suçlular hakkında gerekli işlemlerin yapılmasını sağlamak,
- iv. aile içinde ve dışında şiddet ve taciz kurbanı olan özürlü bireylerin, tazminat da dahil olmak üzere gerekli destek hizmetlerine erişebilmelerini sağlamak,
- v. ailelerin desteklenmesi, kamunun bilinçlendirilmesi, eğitim ve ilgili taraflar arasında fikir alışverişi ve eşgüdüm sağlanması yoluyla her türlü şiddet, kötü muamele ve taciz uygulamalarını önlemek ve bunlarla mücadele etmek,
- vi. bilgilendirme ve hizmetlere erişim sağlanması yoluyla, bir taciz durumunda başta özürlü kadınlar olmak üzere tüm özürlü bireyleri ve ailelerini desteklemek,
- vii. kurumsal ortamlarda, yetimhanelerde, sosyal bakım merkezlerinde ve psikiyatri kurumlarında kalmakta olan özürlü bireylerin taciz eylemlerine karşı korunmasını temin eden sistemlerin yürürlükte olmasını sağlamak
- viii. genel destek hizmetlerinde ve özürlü bireylere yönelik kurumsal ortamlarda çalışan bütün personele uygun mesleki eğitimin verilmesini sağlamak,
- ix. taciz eylemleri ile ciddi bir şekilde ilgilenebilmeleri ve özürlü bireylerin ifadelerini uygun biçimde alabilmeleri için polisleri ve adli personeli mesleki eğitime tabi tutmak,
- x. özürlü bireylere şiddet ve taciz olaylarını tespit edip, rapor ederek, bunları nasıl önleyebileceklerine dair bilgilendirme sunmak,
- xi. yasal, idari, adli ve diğer tedbirlerle şeffaf ve güçlü müeyyideler uygulamak ve özürlü bireylere karşı işlenen her türlü fiziksel veya ruhsal şiddet, yaralama veya taciz, ihmalkar veya kötü muamele, suiistimal veya kaçırma eylemlerini önlemek amacıyla sivil toplumun bağımsız bir biçimde değerlendirme yapmasına olanak tanımak,
- xii. Bakanlar Komitesi'nin Rec(2002)5 sayılı, Kadınların Şiddetten Korunması Hakkında Tavsiye Kararı'nın ilgili hükümlerini uygulamaya koymak,

- xiii. Bakanlar Komitesi'nin R(99)4 sayılı, Ehliyetsiz Yetişkinlerin Hukukî Korunması İle İlgili Prensipler Hakkında Tavsiye Kararı'nın ilgili hükümlerini uygulamaya koymak,
- xiv. Özürlü Çocukların ve Yetişkinlerin Taciz Olaylarına Karşı Güvence Altına Alınması Hakkında ResAP(2005)1 sayılı İlke Kararı'nı uygulamak ve Kararın ek raporunu dikkate almak².

3.14. Eylem Alanı 14: Araştırma ve Geliştirme

3.14.1. Giriş

Kanıtı dayalı politikalar; kapsamlı araştırma, istatistiksel veri toplama ve analiz yoluyla desteklenmektedir. Güvenilir bilgi sayesinde güncel konular tanılanmakta, çözümlerin üretimine katkı sağlanmakta ve bu şekilde etkili sonuçlar elde edilmektedir. Ayrıca iyi uygulamaların tanımlanması ve toplumdaki değişimin izlenmesi de mümkün olmaktadır.

Özürlü bireylere ilişkin bilgi eksikliği, ulusal ve uluslararası düzeyde politika geliştirilmesini engellemektedir. Özürlülükle ilgili bütün konularda kapsamlı, çeşitli ve özel araştırmaların teşvik edilmesi, geliştirilmesi ve her seviyede koordine edilerek işbu Eylem Planı'nda belirtilen hedeflerin etkin biçimde uygulanması sağlanmalıdır.

3.14.2. Hedefler

- i. kanıtı dayalı politikaları desteklemek ve gelecek odaklı araştırma bulgularının yorumlanarak politika üretiminde kullanımını geliştirmek,
- ii. geçerli ve karşılaştırılabilir araştırma bilgisi elde etmek amacıyla, istatistiksel veri toplama yöntemini ulusal ve uluslararası düzeyde uyumlaştırmak,
- iii. özürlü bireylerin toplumsal yaşama katılımını iyileştirmek ve yaşam kalitelerini artırmak amacıyla çok disiplinli şekilde mevcut araştırma ve geliştirme potansiyelini kullanmak ve desteklemek.

3.14.3. Üye devletler tarafından icra edilecek özel eylemler

- i. özürlüler politikasına yönelik olarak istatistik ve bilgi stratejileri geliştirmek; insan hakları temelli ve sosyal modele dayalı bir standart geliştirme sistemi oluşturmak ve mevcut ulusal stratejilerin ve veritabanlarının etkinliğini gözden geçirmek,
- ii. gereksinimlerin değerlendirilmesi yoluyla edinilen ve bireysel temelde mahrem olduğu kabul edilen bilgilerin yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde

² Özürlü Çocukların ve Yetişkinlerin Taciz Olaylarına Karşı Güvence Altına Alınması, Avrupa Konseyi Yayınları, Strasbourg, 2003, ISBN 92-871-4919-4

- hizmetlerin planlanması ve sunumunda en etkili biçimde kullanılmasını sağlamak,
- iii. uygun görüldüğü takdirde, genel araştırmaların bu Eylem Planı'nın bütün ilgili alanlarında, özürlü bireylerin sosyal yaşama katılımı ile ilgili veri sunmasını sağlamak,
 - iv. mümkün olduğu takdirde araştırmaların, özürlü kadınların mevcut durumlarının analizini kolaylaştıracak bir cinsiyet boyutunu da kapsamasını sağlamak,
 - v. ulusal ve uluslararası veritabanlarında değerlendirme ve çözümleme yapılmasını sağlayacak ortak sınıflandırmalar üzerinde fikir birliğine vararak, eşgüdümlü bir araştırma yaklaşımının benimsenmesini sağlamak,
 - vi. toplum içinde yeniden bütünleşme ve iyileşme sağlanmasında başarı sağlayan rehabilitasyon tedbirlerine yönelik araştırma çalışmalarını desteklemek,
 - vii. demografik değişikliklerin ve yaşlanma sürecinin özürlü bireylerin yaşam kalitesi üzerindeki etkilerine yönelik çalışmaları desteklemek,
 - viii. araştırma stratejileri geliştirme ve veri toplama süreçlerine özürlü bireyleri temsil eden kişileri ve diğer ilgili paydaşları dahil etmek,
 - ix. özürlü bireylerin topluma katılım sağlamasına ve bağımsız yaşam sürdürmesine katkıda bulunabilecek yeni ürünlerin, teknik yardım cihazlarının ve bilgilendirme ve iletişim teknolojilerinin tasarlanması sürecinde uygulamalı bilimsel araştırmaların yürütülmesini desteklemek,
 - x. bütün ürün araştırmalarında evrensel tasarım ilkelerinin göz önünde bulundurulmasını sağlamak,
 - xi. politikalara gerekli bilgi desteği sağlamak amacıyla ilgili bütün birimler arasında yakın işbirliği ile bilgi ve iyi uygulama örneklerinin paylaşımını desteklemek,
 - xii. bu Eylem Planı'nın ilgili bütün alanlarını kapsayan politikaların üretilmesini desteklemek amacıyla gerekli araştırmalar ve pilot projeler başlatmak,

3.15. Eylem Alanı 15: Farkındalık artırma

3.15.1. Giriş

Özürlü bireyler, toplumun tam ve eşit üyeleri olarak kabul edilme ve topluma katılım sağlama hususunda birçok engelle karşılaşmaktadır. Çoğu özürlü, toplumla bütünleşmenin önündeki en büyük engelin, toplumun kendilerine karşı tutumu olduğunu düşünmektedir. Özürlü bireyler hala mevcut önyargılara, korkulara, kendilerine yönelik

düşük beklentilere ve becerilerine güvensizliğe bağlı olarak ortaya çıkan kabul edilemez tutumlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu tutumlar, ilgili bir dizi paydaş arasında etkili farkındalık artırma stratejilerinin uygulanması yoluyla değiştirilebilir.

Son yıllarda, üye devletlerden birçoğu ayrımcılıkla mücadele mevzuatında ilerleme kaydetmiş ve sosyal politika inisiyatiflerini teşvik etmiştir. Bu inisiyatifler, özürli bireylerin yerel toplumlara katılımlarını desteklemektedir, ancak bu destek tek başına yeterli olmamaktadır.

Üye devletler etkinliklerini artırabilmek için, başta medya olmak üzere tutumların değiştirilmesine yardımcı olabilecek birçok farklı alanda işbirliğini teşvik etmelidir.

Özürülüğün ve özürli bireylerin algılanmasında bir paradigma değişiminin yaşanabilmesi için özürli bireylerin reklamlarda, ekranlarda, radyoda ve basılı medyada yer alması gerekmektedir. Toplumun bütün bireylerinde gerçek bir değişimin yaşanması ancak bu şekilde mümkün olacaktır.

Özürli bireylerin de diğer bireylerle eşit şekilde insan haklarına sahip olduğu hususunda toplumun bilinçlendirilmesi gerekmektedir ve toplumda, özürli bireylerin bu haklardan faydalanmasını önleyen birçok engel bulunmaktadır. Söz konusu bu engellerin ortadan kaldırılması sadece özürli bireylere değil, toplumun geneline de fayda sağlayacaktır. Ayrıca, özürünün derecesine bakılmaksızın bütün özürli bireylerin topluma etkin ve tam katılım sağlaması da önem taşımaktadır.

3.15.2. Hedefler

- i. birçok eylemin gerçekleştirilmesi yoluyla, toplumun tam ve etkin üyeleri olan özürli bireylere yönelik tutumları düzeltmek,
- ii. özürülüğün ve özürli bireylerin fırsat eşitliği ve ayrımcılıktan korunma hakları konusunda farkındalık artırma çalışmaları yürütmek,
- iii. özürli algısını ve özürli bireylerin çıkarlarını zedeleyecek olumsuz tutumlarla mücadele etmek,

3.15.3. Üye devletler tarafından icra edilecek özel eylemler

- i. toplumun tutumlarında bir değişimin gerçekleştirilmesi amacıyla bütün kamusal ilanlarda özürülüğün imajına olumlu bir şekilde yer vermek,
- ii. radyo ve televizyon yayınlarında ve basılı iletişim araçlarında özürli bireyleri tam vatandaşlar olarak betimlemeleri konusunda bütün kitle iletişim araçlarını ve medya kuruluşlarını teşvik etmek; özürli bireylerin insanlık onuruna ilişkin etik rehber ilkelerin oluşturulması gibi çeşitli uygulamaların hayata geçirilmesini sağlamak,

- iii. radyo ve televizyon kanallarını, genel programlarda ve uygun görüldüğünde özel programlar dahilinde özürlü bireylerle ilgili konuları ele almaları için teşvik etmek,
- iv. özürlü bireylerin hakları, potansiyelleri ve topluma sağladıkları katkıları konusunda, uygun görüldüğü takdirde, düzenli aralıklarla ulusal farkındalık kampanyaları düzenlemek,
- v. özürlü bireylerin karşılaştığı sorunlar konusunda çocukları, gençleri ve yetişkinleri aydınlatmak için yeni ve uygulanabilir araçlar kullanmak,
- vi. özürlü bireylere ve özürlü kişileri temsil eden kuruluşlara medya ile irtibat konusunda rehberlik sağlayarak, kendilerini yerel ve ulusal düzeyde tanıtmalarını teşvik etmek,
- vii. eğitimde, iş ortamında ve toplumda farkındalık oluşturmak için yaşamın her alanında iyi uygulama örneklerinin paylaşılmasını sağlamak ve desteklemek.

4. Çakışan Alanlar

4.1. Giriş

Avrupa'daki özürlü nüfusun içinde, özel engellerle karşılaşan veya birden fazla alanda ayrımcılığa maruz kalan bireyler bulunmaktadır.

Bu insanların dışlanma riski yüksektir ve genellikle topluma katılım seviyeleri düşüktür. Dolayısıyla, karar vericilerin bütünleştirme politikalarında ve stratejilerinde, topluma katılımlarını sağlamak amacıyla özürlü bireyleri de göz önünde bulundurmaları gerekmektedir.

Malaga Deklarasyonu ile özürlü kadınlar ve yüksek seviyede desteğe ihtiyaç duyan özürlü bireylerin bu Eylem Planı'nda vurgulanması gerektiği belirtilmiştir. Özürlü Kadınlara ve Yüksek Düzeyde Desteğe Gereksinim Duyan Özürlü Kişilere Karşı Ayrımcılık üzerine Çalışma Grubu tarafından hazırlanan raporlarda, söz konusu bu gruplara özgü etmenler analiz edilmiştir ve bağımsız yaşam, eğitim, istihdam vs. gibi birçok alanda müdahale gerektiren özel eylemlerin hayata geçirilmesi önerilmiştir³.

Birden fazla alanda eylem gerektiren gruplar arasında; özürlü gençler ve çocuklar, yaşlı özürlüler ve azınlık grupların üyesi olan özürlü bireyler (Romenler, göçmenler, mülteciler, yurtsuz kişiler veya diğer etnik, kültürel veya dilsel azınlıklar gibi) yer almaktadır. Bu gruplar tarafından karşılaşılan engel ve güçlüklerin karar vericiler tarafından teşhis edilmesi ve bu engellerin ortadan kaldırılarak bütün bireylerin tam potansiyellerine ulaşması için politikaların yeterli hale getirilmesi gerekmektedir.

4.2. Özürlü kadınlar ve kız çocukları

³ Özürlü kadınlara karşı ayrımcılık, Avrupa Konseyi Yayınları, Strasbourg, 2003, ISBN 92-871-5316-7, Yüksek düzeyde desteğe gereksinim duyan özürlüler için toplumsal yaşam, Avrupa Konseyi, Strasbourg, 2004.

Özürü kadınlar ve kız çocukları⁴ hem cinsiyet hem özürü lük temelinde olmak üzere ayrımcılığa iki kat daha fazla maruz kalabilmekte ve dolayısıyla, topluma katılımda çoklu engellerle karşılaşabilmektedir. Özürü bireylerin yaşam koşulları genel olarak iyileştirilmiş olsa da, özürü kadınlar ve özürü erkekler bu tür olumlu değışimlerden her zaman eşit şekilde yararlanamamaktadır.

Bu konuda politikaların ve uygulama tedbirlerinin geliştirilmesi ve uygulanmasında özürü kadınlar ve erkekler arasında eşitliğin sağlanması esas alınmalıdır. Yerel, bölgesel ve ulusal seviyede uygulanacak programların ve özürü lük ve cinsiyet odaklı politikaların hazırlanmasında da özürü kadın ve kız çocuklarının özel durumu dikkate alınmalıdır.

Özürü kadınların erkeklerle ve diğ er kadınlarla eşit haklardan istifade etmesini önleyen engellerin ortadan kaldırılması için eyleme ihtiyaç vardır. Bu eylem, içinde akrabalık, ebeveynlik, aile yaşamı, cinsellik, şiddet ve tacizden korumanın yer aldığı birçok alanı kapsamaktadır. Ayrıca, sosyal ve kültürel yaşama, istihdama, eğitime ve mesleki eğitime, siyasal ve kamusal yaşama katılım da bu eylem alanının kapsamındadır. Bu politika alanlarından çoğu bu Eylem Planı'nın eylem alanlarına dahil edilmiştir, ancak özürü kadın ve genç kızları etkileyen faktörlerin üye devletler tarafından nasıl ele alınacağını da göz önünde bulundurmak gerekmektedir.

4.3. Yüksek düzeyde desteğe gereksinim duyan özürü bireyler⁵

Özürü lüler arasındaki en savunmasız gruplardan biri de, sahip oldukları özürü n karmaşıklığına ve seviyesine bağlı olarak yüksek düzeyde desteğe gereksinim duyan kişilerdir. Bu kişilerin yaşam kalitesi, diğ er özürü lü bireylere sunulan hizmetler yerine, kendilerinin ve ailelerinin gereksinimlerini mümkün mertebe karşılayabilen uygun ve kaliteli hizmetlerin sunumuna bağlıdır.

Bu grupta yer alan özürü lü bireyler genellikle bakım merkezlerinde, bazı durumlarda ise aileleriyle birlikte yaşamakta, ancak hizmetlerden yeterince veya hiç faydalanamamalarına ve toplumun diğ er üyeleri ile irtibat kuramamalarına bağlı olarak yalnız kalabilmektedirler. Bu nedenlerden dolayı, bu grupta yer alan özürü lü bireylerin, kendi özel gereksinimlerine uygun biçimde hazırlanmış yoğun ve sürekli kaliteli hizmetlerden faydalanmaya ihtiyacı vardır.

Söz konusu gereksinimlerin karşılanabilmesi için toplum temelli hizmet modeline sadık kalarak ve ana hizmetlere eşit erişim sağlayarak hizmet sunumunun güçlendirilmesi gerekmektedir. Üye devletler, bunun gerçekleştirilebilmesi amacıyla ilgili merciler, resmi kurumlar ve hizmet sağlayıcılar arasında yerel ve ulusal düzeyde yoğun eşgüdüm ve planlamanın sağlanması gerektiğini göz önünde bulundurmalıdırlar.

4.4. Özürü lü çocuklar ve gençler

⁴ Bu eylem Planı'nda özürü lü kadınlara yapılan her atıf, özürü lü kız çocuklarını da kapsamaktadır.

⁵ Yüksek düzeyde desteğe gereksinim duyan özürü lülerin toplumsal yaşamı, a.g.e.

Çocuk Hakları Sözleşmesi dört temel ilke üzerine kurulmuştur; bütün kararlarda çocukların menfaatinin gözetilmesi, çocukların yaşama ve gelişme, ayrımcılıktan korunma ve düşüncelerini ifade etme hakları. Özürlü erkek ve kız çocuklarının bu haklara eşit şekilde erişme hakları vardır ve üye devletlerin, geniş etkili politika alanlarında bilgiye dayalı politikaların tasarlanması ve uygulanabilmesi için özürlü çocuklar ve gençler tarafından karşılaşılan sorunları incelemeleri ve araştırmaları gerekmektedir.

Özürlü çocukların ve ailelerinin gereksinimleri ilgili merciler tarafından dikkatli bir şekilde değerlendirilmeli, çocuğun topluma dâhil olarak ve çevredeki çocukların etkinliklerine ve yaşamlarına katılarak, ailesinin yanında yetişmesini sağlayacak destek tedbirleri alınmalıdır. Özürlü çocukların yaşamlarını zenginleştirebilmek ve azami potansiyellerine ulaşabilmek için eğitim almaya ihtiyaçları vardır.

Kaliteli hizmet sunumu ve aile destek düzenlemeleri çocukluk döneminde gelişim sağlayabilmekte ve bağımsız ve katılımcı bir yetişkin hayatı sürdürebilmek için gerekli temelin atılmasını sağlamaktadır. Bu nedenle karar vericilerin, çocuklara ve ailelere yönelik genel politikalar veya özörlölere ilişkin politikalar belirlerken özörlö çocukların ve ailelerinin gereksinimlerini de göz önünde bulundurması büyük önem taşımaktadır.

Topluma katılım ve etkin vatandaşlık, vatandaşların daha iyi bir toplumun inşası için planlanan etkinliklere ve eylemlere katılmasını, alınan kararlarda söz sahibi olmasını sağlamak amacıyla gerekli hakların, araçların ve fırsatların tesis edilmesiyle mümkün olacaktır. Gençlere yönelik politika ve programlar hazırlanırken, özörlö gençleri temsil eden kuruluşlara danışılmalıdır. Kendilerini ilgilendiren bütün konularda özörlö gençlerin görüşleri alınmalıdır.

Özürlö gençler, eğitim, iş, spor, kültür, eğlence ve toplumsal yaşam alanlarında, kısaca yaşamlarının her alanında hala birçok engelle karşılaşmaktadır. Bu konuda yapılabilecek en doğru müdahale, ancak ve ancak kapsamlı bir strateji çerçevesinde mümkün olabilir. Gençlik politikalarının tamamında özörlö gençlerin topluma tam katılımını sağlamaya yönelik etkinlikler yer almalı ve özörlö gençlerin özel gereksinimleri göz önünde bulundurulmalıdır. Gençlerin yerel ve bölgesel yaşama katılımı üzerine Avrupa Şartı'na göre gençlerin yerel ve bölgesel seviyelerde kararlara ve eylemlere katılımı, daha demokratik, içermeci ve refah bir toplumun elde edilmesi bakımından önem arz etmektedir.

4.5. Özörlölerde yaşlanma

Özürlö bireylerin, özellikle de özrüünün doğasına bağlı olarak yoğun desteğe gereksinim duyan kişilerin yaşlanması, Avrupa'nın bütün toplumları için yeni güçlükler teşkil etmektedir. Bu güçlükler arasında, bireylere ve ailelere, özellikle de bakımı üstlenen kişilerin yaşlı ebeveynler olduğu ailelere destek hizmetlerinin sunulması yer almaktadır. Bu güçlüklerle baş edebilmek için birçok politika ve hizmet alanında yenilikçi yaklaşımların benimsenmesi gerekmektedir. Avrupa Konseyi bu grupta yer alan kişilerin temel sorunlarını rapor etmekte ve bunların çözümleri için öneriler hazırlamaktadır. Yaşlanan özörlölerin mümkün olduğunca kendi çevreleri içinde kalabilmelerini sağlamayı hedefleyen ve özel gereksinimleri karşılayabilecek

eşgüdümlü eylemlerin icra edilmesi gerekmektedir. Bu amaçla bireysel gereksinimlerin değerlendirilmesi, ileri planlama yapılması ve ihtiyaç duyulan hizmetlerin hazır bulundurulması şarttır. Yaşlılara yönelik politikaların oluşturulmasında ise, özürlülükle ilgili konuların dikkate alınması gerekmektedir.

Yaşlanan özürllülerin günlük yaşama ve etkinliklere katılımını etkileyen bu etkenlerin ve konuların bu Eylem Planı'nın eylem alanları kapsamında yer alan eylemlerin hayata geçirilmesinde de göz önünde bulundurulması gerektiği düşünülmektedir⁶.

4.6. Azınlık grupları veya göçmenler arasındaki özürllü bireyler

Azınlık gruplarının üyesi olan özürllü bireyler, özürllü göçmenler ve mülteciler, ayrımcılığa bağlı olarak veya kamu hizmetlerinin yetersizliğinden dolayı çoklu dezavantajlarla karşılaşabilmektedir.

Örneğin, Avrupa'da Romenlere yüksek ilgi gösteriliyor olmasına rağmen, toplumun tam ve eşit üyeleri olarak bu kişilerin sosyal konumlarının tanınması için daha fazla eylemin hayata geçirilmesi gerekmektedir. Kendi toplumlarında özürllüler, 'görünmez' bireyler kabul edilmektedir ve buna bağlı olarak diğerlerine kıyasla özürllü Romenler daha fazla savunmasızdırlar.

Eğitim, istihdam, sosyal sağlık hizmetleri ve kültürel yaşam, bu tür grupların tamamında özel önem verilmesi gereken alanlardır.

Üye devletler, özürllü bireylere sunulan destek hizmetlerinde bu tür azınlık gruplarının özel gereksinimlerini, kültürel birikimlerini ve dillerini göz önünde bulundurmalıdır.

5. Uygulama ve Takip

5.1. Giriş

Özürllü bireylere yönelik politikalarının ulusal düzeyde uygulanmasında ve eylem alanlarının her birinde belirtilen özel eylemlerin icrasında temel sorumluluk üye devletlerin hükümetlerine aittir.

Bu Eylem Planı, ayrımcılık karşıtı politikaların, idari yapıların, kaynakların, demografik özelliklerin vs. ülkeden ülkeye farklılık gösterdiğini kabul eder. Bu nedenle üye devletlerin ulusal önceliklerine karar vererek, kendilerine uygun araçlar vasıtasıyla aşamalı bir yaklaşım izleyerek uygulamaya geçmelerini uygun bulur.

Bu Eylem Planı'nda yer alan özel eylemleri yerine getirirken üye devletlerin aşağıdaki unsurları göz önünde bulundurmaları tavsiye edilmektedir;

- bireylerin ayrımcılıktan korunma ve vatandaşlığın bir gereği olarak eşit fırsatlardan yararlanma hakları başta olmak üzere bu Eylem Planı'nın üzerine kurulmuş olduğu bütün ilkeler,

⁶ Özürllülerde yaşlanma üzerine verilerin nitel ve nicel çözümlemesine ilişkin çerçeve, Avrupa Konseyi Yayınları, Strasbourg, 1998, ISBN 92-871-3327-1.

- kaliteli hizmetlerin ve mesleki eğitimin özürli bireylere sunulan hizmetler üzerindeki hayati önemi ve özürli kadınlar ve kızlar, yüksek düzeyde desteğe gereksinim duyan özürli bireyler, özürli gençler ve çocuklar, özürlilerde yaşlanma, azınlık grupları veya göçmenler arasındaki özürli bireyler gibi birden fazla alanda müdahale gerektiren konular,
- temsilci özürli kuruluşlarının Avrupa seviyesinde ve ulusal, bölgesel ve önemli görülen yerel seviyelerde uygulama, izleme ve değerlendirme etkinliklerinin her aşamasında yer alması.

5.1.1. Evrensel Tasarım

Tam içermeci bir toplumun sağlanmasında erişim eşitliği büyük önem taşımaktadır. Özürli bireylerin yaşamın her alanında bağımsızlığının ve katılımının sağlanması bakımından binaların, çevrenin, ürünlerin, iletişimle ilgili ve elektronik sistemlerin tasarımı özellikle önemlidir.

Evrensel Tasarım, ürünlerin, hizmetlerin ve yapıları çevrenin ulaşılabilirliğini ve kalitesini geliştirmek için etkili bir yoldur. Evrensel Tasarım'da çevrenin, binaların ve yaygın ürünlerin tasarımının daha sonradan düzeltilmesi yerine baştan doğru şekilde yapılması amaçlanır. Eski veya tarihi binaların tamamen ulaşılabilir hale getirilmesi her zaman mümkün olamasa da, özürli bireylerin toplumsal yaşama katılımını ve bütün tesisleri kullanmalarını önleyen başka birçok engel bulunmaktadır. Evrensel Tasarım ilkelerinin, geniş uygulama alanlarının ve kullanıcı katılımının bütün tasarım safhalarında desteklenmesi, yapıları çevrenin, ulaşım ve iletişim sistemlerinin ulaşılabilirliğinin ve ürünlerin kullanılabilirliğinin geliştirilmesi bakımından elzemdir.

5.1.2. Hizmet kalitesi ve personelin eğitimi

Kalite ve meslek eğitimi bu Plan'daki eylem alanlarının temelini oluşturmaktadır. Birçok Avrupa ülkesi hizmet kalitesini ve personelin mesleki eğitimini geliştirmeye yönelik sistematik çalışmaları bir süredir devam ettirmektedir. Bütün politika, hizmet ve eylemlerin yüksek kaliteli standartlar üzerine inşa edilmesi ve eğitilmiş, yetkin personel tarafından sunulması gerektiği düşünülmektedir. Sunulan hizmetlerin odak noktasında özürli bireyler bulunmalıdır. Uygulanabilir kalite politikalarının birincil hedefi müşteri memnuniyeti olmalıdır. Hizmet faydalanıcıları olarak özürli bireylerin hizmetlerin kalite kontrol ve izlem usullerinde yer alması büyük önem taşımaktadır.

Mesleki eğitim, kaliteli hizmetin vazgeçilmez unsurlarından biridir. Mesleki eğitim sadece hizmet sunumuna dahil olan personelin eğitimini değil, aynı zamanda özürli bireylerin yaşamını etkileyen politikaların üretiminde rolü olan kişilerin eğitimini de kapsamaktadır. Mesleki eğitim, özürli bireylerin insan hakları konusunda farkındalık eğitimini de içermelidir.

5.1.3. Kaynaştırma veya sektör sorumluluğu

Politikaların hazırlanmasında ve hizmet sunumunda “kaynaştırma” (mainstreaming) yaklaşımının izlenmesi veya sektör sorumluluğunun oluşturulması, bu Eylem Planı’na zemin teşkil eden ilkelerden biridir ve daha bütüncül bir toplumun oluşturulmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu yaklaşım, özürlü bireylere yönelik hizmetlerle, diğer vatandaşlara yönelik hizmetlerin bütünleştirilmesini gerektirir. Kaynaştırma hizmetlerinde bütünleşmenin tesis edilmesini önleyen politikaların terk edilmesi ana hedefdir. Bununla birlikte, kaynaştırma yaklaşımında özürsüzlere yönelik politikaların varlığı, özürlü bireylere sağladıkları yararlar doğrultusunda tamamen saf dışı bırakılmamaktadır (çift yönlü yaklaşım).

Bu yaklaşıma göre özürsüzlere yönelik politikaların uygulanması sadece bir bakanlığın veya idari birimin sorumluluğunda değildir. Bütün bakanlıklar kendi sorumluluklarındaki alanlarda özürlü haklarının dikkate alınmasını sağlamakla sorumludurlar. Bu yaklaşımın geliştirilebilmesi ve iyileştirilebilmesi için kamu sektöründeki birimler arasında ve bütününde eşgüdümün ve özürsüzlükle ilgili konuların tamamı için bir odak noktasının tayininin sağlanması gerekmektedir.

5.2. Uygulama

Üye devletlerin hükümetleri, özürsüzlük politikalarının ulusal seviyede uygulanmasından ve özellikle üye devletlere yönelik her eylem alanında belirtilen eylemlerin hayata geçirilmesinden sorumludur.

Üye devletler, hangi alanlarda ilerleme kaydedilmesi gerektiğini ve hangi özel eylemlerin gerçekleştirilmesi gerektiğini tespit etmek için öncelikle Avrupa Konseyi Özürsüzlük Eylem Planı’nın temel ilkelerini göz önünde bulundurarak mevcut politikalarını değerlendirmelidir.

Söz konusu değerlendirme süreci neticesinde üye devletler politikalarını aşamalı olarak ve ulusal mali kaynaklar çerçevesinde Özürsüzlük Eylem Planı’nda yer alan temel ilkelerle ve tavsiyelerle uyumlu hale getirmek üzere stratejiler oluşturmalıdır.

Belirlenen tedbirlerin icrasına ilişkin çalışma takviminin oluşturulması ve önceliklerin belirlenmesi üye devletlerin sorumluluğundadır.

Üye devletler, Özürsüzlük Eylem Planı’nın uygulanması ve değerlendirilmesi süreçlerinde birbirleri ve ilgili paydaşlarla; özellikle de özürsüzlükleri temsil eden sivil toplum örgütleri ile ortaklıklar oluşturmalıdır.

Üye devletler, uygulamanın bir parçası olarak “özürsüzlük” tanımını en uygun şekilde yapmalıdırlar.

Üye devletler, Eylem Planı’nı resmi dillerine tercüme edilmesini ve tercüme metninin alternatif formatlarda hazır bulundurulmasını sağlayacaklardır. Ayrıca, uzun vadeli destek temin etmek amacıyla Eylem Planı’nı ilgili bütün paydaşlara tanıtacaklardır.

Avrupa Konseyi, talep üzerine Eylem Planı’nın uygulanması hususunda üye devletlere yardım edecektir. Üye devletler Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası (CEB) ile işbirliği

yapmayı hedeflemeli, Banka'ya Eylem Planı'nın ulusal seviyede uygulanmasını hedefleyen projeler sunmalıdırlar.

5.3. Takip

Avrupa Konseyi Eylem Planı'nın ulusal seviyede izlenmesinden üye devletlerin hükümetleri sorumludur ve kendileri için uygun kontrol ve izleme düzenlemelerine üye devletler karar verecektir. Bu amaçla, üye devletler ilgili paydaşlara, özellikle de özürülülerin sivil toplum örgütlerine danışmalıdır.

Bu Eylem Planı'nın Avrupa seviyesindeki takibinde özürülülük alanındaki işbirliğinin güçlendirilmesine odaklanılmalıdır. Bilgi, deneyim ve iyi uygulama örneklerinin paylaşımının etkin ve iyi yapılandırılmış biçimde gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır.

Bu Eylem Planı'nın etkin biçimde izlenmesi için üye devletlerin düzenli olarak Avrupa Konseyi'ne gerekli bilgileri iletmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, merkezi hükümetler tarafından Parlamento'ya gönderilecek raporlar ve sivil toplum örgütleri tarafından hazırlanan rapor ve araştırmalar önem taşımaktadır.

Çalışma usullerinin ve takviminin ve olası bir ara dönem değerlendirmesinin tespiti gibi konular da dâhil olmak üzere bu sürecin yönetimi, Eylem Planı'nı izlemek amacıyla oluşturulacak forumun sorumluluğunda olacaktır.

Bu forum, bazı öncelikli konuların derinlemesine analizinin yapılması yönünde üye devletlere tavsiyelerde bulunabilecektir ve ayrıca Özürülüler Eylem Planı'nın uygulanışı hakkında Bakanlar Komitesi'ne düzenli olarak bilgi sunacaktır.

Uluslararası özürülü kuruluşları da tayin edilecek uygulama kuralları çerçevesinde bu sürece dâhil olabilecektir. Bununla birlikte, oluşturulacak forumun görev tanımında belirlenecek usullere uygun biçimde diğer paydaşlar da sürece katılmak üzere davet edilebilecektir.

EYLEM PLANI - EK 1

Özürllüer Üzerine Malaga Bakanlar Deklarasyonu; “Vatandaşlar olarak tam katılıma doğru”

(7 – 8 Mayıs 2003 tarihlerinde İspanya - Malaga’da düzenlenen özürllü bireylerin toplumsal bütünleşmesine yönelik politikalarından sorumlu Bakanların katıldığı İkinci Avrupa Bakanlar Konferansı’nda kabul edilmiştir)

1. Bizler, özürllü bireylerin toplumsal bütünleşmesinden sorumlu Bakanlar olarak İspanya Hükümeti’nin daveti üzerine 7 – 8 Mayıs 2003 tarihleri arasında Avrupa Konseyi tarafından düzenlenen İkinci Bakanlar Konferansında toplandık.

2. Avrupa Konseyi’nin amacının, Tüzüğü’nde de ifade edildiği haliyle “ekonomik ve sosyal ilerlemelerini kolaylaştırmak ve ortak mirasları olan ilke ve idealleri gerçekleştirmek ve korumak amacıyla üye devletler arasında büyük bir birlik sağlamak” olduğunun,

3. 7 – 8 Kasım 1991 tarihleri arasında Paris’de düzenlenen, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin R(92)6 sayılı, özürllüer için tutarlı politikaların izlenmesi üzerine Tavsiye Kararını alması ile neticelenen, “Özürllüer için Bağımsız Yaşam” konulu birinci Bakanlar Konferansı’nın çıktılarının,

4. özürllü bireylerin topluma etkin katılımının sağlanmasında insan hakları ve temel özgürlüklerin korunması ve yükseltilmesinin ve özürllü bireyler için fırsat eşitliği ilkesinin Avrupa Konseyi’nin bütün üye devletleri için temel bir değeri temsil ettiğinin,

5. Avrupa özürllüer hareketinin, 8 Nisan 2003 tarihinde Madrid’de Avrupa STK Forumunda kabul edilen, Avrupa Konseyi’nin özürllülük konulu ve “Sözden Eyleme” başlıklı İkinci Bakanlar Konferansı’na katkıda bulunduğunun,

6. siyasi, ekonomik ve sosyal durum bakımından Avrupa Konseyi üye devletleri arasında büyük farklılıkların mevcut olduğunun, özellikle ekonomik değişim sürecinde olanlar başta olmak üzere bazı ülkelerin, özürllü bireylere yönelik çağdaş politikaların gereklerini karşılamada yeterince donanımlı olamayabileceğinin ve dolayısıyla daha fazla desteğe ve rehberliğe gereksinim duyabileceğinin,

7. özürllü bireylerin bazı siyasi, sosyal, demografik, kültürel ve teknolojik güçlüklerle karşılaşmakta olduğunun, son on yıldır Avrupa’da, nüfusunun yaşam kalitesini etkileyen ve özürllülere yönelik tutarlı politikaların geliştirilmesi bakımından yeni fırsatlar yaratırken aynı zamanda çoklu güçlüklerle yol açan çeşitli değişimlerin yaşandığının,

8. özürllülerle alakalı özellikle iki unsurun büyük önem taşıdığıının; öncelikle, yaşlılıkta bakım kurumlarına bağılılığın önlenmesine ve yaşam süresince yaşam kalitesince yaşam kalitesinin korunmasına yönelik olarak gelecekte planlanacak stratejilerde Avrupa’da

her geçen gün artmakta olan yaşlı nüfusunun göz önünde bulundurulması gerektiğinin ve ikinci olarak, sağlık alanında kaydedilen bilimsel gelişmelerin ve yaşam koşullarının iyileşmesinin bir sonucu olarak bedensel ve zihinsel özürli kişilerin daha uzun ve sağlıklı yaşam sürdürebildiğinin, dolayısıyla hizmet sunumu, ekonomik destek ve insan haklarının korunması bakımından yeni gereksinimlerin ortaya çıkmakta olduğunun,

9. 2003 yılının Avrupa Birliği tarafından Avrupa Özürülüler Yılı ilan edildiğinin ve bundaki temel amacın, özürli kişilerin fırsat eşitliği hakları konusunda farkındalık yaratmak ve özürli bireylerin bu haklardan tam ve diğer bireylerle eşit şekilde yararlanmasını sağlamak olduğunun,

10. “özürli haklarını ve onurunu korumaya ve desteklemeye yönelik kapsamlı ve tam bir uluslararası sözleşmeye dönük teklifleri değerlendirme” konusunda faaliyet yürüten BM İhtisas Komitesi'nin çalışmalarının,

11. Sosyal ve Kamu Sağlığı Alanında Kısmi Antlaşma çerçevesinde hükümetler arası eşgüdümü iyileştirmeyi hedefleyen, Avrupa Konseyi Özürli Bireylerin Rehabilitasyonu ve Entegrasyonu Komitesi'nin çalışmalarının,

12. Bu Eylem Planı'nın ekinde listelenmiş olan Avrupa Konseyi'nin ve diğer uluslararası kurum, kuruluş veya etkinlikler tarafından sağlanan kazanımların,

1. Farkında Olduğumuzu Bildirerek;

13. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde belirtildiği gibi, ülkelerimizin yargı yetkisi dâhilinde yer alan her bireyin insan haklarını ve temel özgürlüklerini güvence altına almaya, bütün insanların özgür, yasal haklar ve insanlık onuru temelinde eşit ve toplumun refahı ve gelişimine katkıda bulunma potansiyeline sahip olduğuna, her bireyin yasalar önünde eşit korunma hakkının bulunduğu olan inancımızı ve bağlılığımızı,

14. Avrupa kökenli ve diğer insan hakları belgelerinde ifade edildiği gibi, bütün insan haklarının tam ve etkin bir şekilde uygulanmasına yönelik düzenlemelerin hiçbir şekilde ayrımcılık veya ayırım gözetilmeden uygulanması gerektiğini,

15. 1991 yılında Paris'de düzenlenen Özürülülere Yönelik Politikalardan Sorumlu Bakanların 1. Konferansı'nda ifade edilen özürli bireyler için tutarlı ve bütüncül bir politikanın izlenmesi gerektiği kararını ve gelecek eylemler için temel teşkil edebilecek bir başvuru belgesi olan “Özürülüler için tutarlı bir politika” başlıklı, R(92)6 sayılı Tavsiye Kararı'nın tam katılıma yönelik yasal ve siyasi tedbirler almaları hususunda ülkelere ilham verdiğini,

16. Özürli bireylerin vatandaşlıklarının ve topluma tam katılımlarının iyileştirilebilmesi için bireyin güçlendirilmesi gerektiğini, özel destek tedbirlerinin uygulanmasını gerektirebilecek bu yolla kişilerin kendi yaşamlarının denetimini elinde bulundurabileceklerini

2. Yeniden Teyit Ederek;

17. gelecek on yılda temel hedefimizin özürü bireylerin ve ailelerinin yaşam kalitesini artırmak, özürü bireylerin topluma tam katılımını vurgulamak olduğunu, katılımcı ve erişilebilir toplumun bütün nüfusun faydasına olacağını,

18. özürü bireylerin yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik tedbirlerin, bu kişilerin mevcut durumlarının, gereksinimlerinin ve potansiyellerinin iyi bir şekilde değerlendirilerek ve hizmet sunumunda özürü kişilerin tercihlerinin, koşullarının ve hak edişlerinin göz önünde bulundurarak uygulanması gerektiğini,

19. bu hedefe ulaşmak için belirlenecek uygun stratejinin gelecekte hazırlanacak olan her yaştaki özürü bireylere yönelik bütün ayrımcılık türlerinin önlenmesini hedefleyen bir Eylem Planı'nda ifade edilmesi ve özürü kadınlar ile yüksek seviyede desteğe gereksinim duyan özürü bireylere önemle odaklanması ve bu kişilerin insan haklarından, temel özgürlüklerden ve tam vatandaşlıktan faydalanması gerekliliğine özel bir vurgu yapılması gerektiğini,

20. ulusal ve uluslararası özürü politika ve mevzuatlarının hazırlanmasına yönelik olarak bütüncül bir yaklaşımın kabul edilmesi ve özürü gereksinimlerinin ilgili bütün politika alanlarında, özellikle konut, eğitim, mesleki rehberlik ve eğitim, istihdam, yapılı çevre, toplu ulaşım, bilgilendirme, sağlık ve sosyal koruma gibi temel alanlarda yansıtılması gerektiğini,

21. özürü her bireyin yaşam süresince azami yeterlik seviyesini korumak ve özürü lüğün önlenmesine yardımcı olmak ekonomi, toplum, eğitim, istihdam, çevre ve sağlık alanlarında tedbirlerin geliştirilmesinin temel bir erek olduğunu,

22. yararlarına olacağı düşünülüyorsa, özürü çocuklara genel eğitim veren okullara devam etme fırsatı vermek, okullardan veya yüksek eğitimden istihdama geçişi kolaylaştırmak ve yaşam boyu eğitim kavramını geliştirmek için çaba harcanması gerektiğini ve eğitimin etkili bir sosyal bütünleşme aracı olduğunu,

23. istihdama erişim eşitliğinin sosyal katılım bakımından temel bir unsur olduğunu; bu nedenle özürü bireylerin iş gücü piyasasına, özellikle de serbest piyasaya katılımlarının sağlanması, yeterliliklerin değerlendirilmesi ve etkin politikaların uygulanması için ilerleme kaydedilmesi gerektiğini; özürü bireylerin normal işgücü piyasasına erişimlerinin sağlanması yoluyla işgücü çeşitliliğinin elde edilmesinin toplum için bir katma değer teşkil ettiğini,

24. özürü bireylerin yaşamın tüm alanlarında etkileşimlerini ve bağımsızlıklarını artırabilmek için teknolojinin sosyal yapısını anlamının hayati önem taşıdığını ve yeni teknolojilerin en iyi şekilde kullanılması gerektiğini,

25. sağlık alanında kaydedilen bilimsel ilerlemelerin ve yaşam koşullarındaki iyileşmenin sonucunda, bedensel, psikolojik veya zihinsel engelli kişilerin artık daha uzun yaşayabildiğini, buna bağlı olarak bakım hizmetlerinin sunumu konusunda yeni gereksinimlerin ve gerekliliklerin ortaya çıktığını, bu gereksinimlerin ise yenilikçi yaklaşımlarla ele alınması gerektiğini,

26. daha uzun yaşamın getirdiği faydaların, destek hizmetlerine bağımlılığı artırmasını önlemek gerektiğini, bu amaca yönelik olarak bütün nüfusun erken yaştan başlayarak, ilerleyen yaşlarda bedensel ve zihinsel sağlığın korunmasını sağlayacak sağlık alışkanlıklarının ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi gerekeceğini,

27. mevcut engellerin ortadan kaldırılması için çaba gösterilmesi ve evrensel tasarım ilkelerinin uygulanması yoluyla yeni engellerin önlenmesi gerektiğini,

28. şu anda sayıları az olsa da, yüksek seviyede desteğe gereksinim duyan özürlü bireylerin her geçen gün artmakta olduğunu, toplum temelli hizmetler çerçevesinde bu kişiler ve aileleri için gerekli yapıların güçlendirilmesi gerektiğini,

29. Avrupa'daki özürlü kadınların mevcut durumunun görünür hale getirilmesi, bu kişilerin bağımsızlığının, katılımının ve bütünleşmesinin teminat altına alınması için özel ilgi gösterilmesi gerektiğini; özürlülere yönelik politikaların geliştirilmesi için alınan tedbirlerde cinsiyet bütünleştirme yaklaşımının desteklenmesi gerektiğini,

3. Beyan Ederek;

30. özürlüler için fırsat eşitliğinin bütün politika alanlarının temel hedefleri arasında yer almasını sağlamak üzere insan hakları ve ayrımcılıkla mücadele çerçevesinde çalışmalarımızı sürdürmeyi,

31. özürlü kişilere, kimlikleri veya özürlerinin sebebi temelinde ayrımcılık yapmamayı,

32. içermeci teknolojileri ve evrensel tasarım ilkelerini (yapılı çevrelerde, kamuya açık tesislerde, iletişim sistemlerinde ve evlerde) topluluk içinde aşamalı olarak hayata geçirerek özürlü bireylerin bağımsız bir yaşam sürdürebilme olasılıklarını güçlendirmeyi,

33. devletin idari birimleri arasında eşgüdümü güçlendirmeye, özellikle genel hizmetlerin ve sağlık hizmetlerinin sunumunda ve yasal sistemde eşitlik sağlamaya ve yerel, bölgesel ve ulusal seviyede sorumluluk bilincini artırmaya yönelik çalışmalarımızı sürdürmeyi;

34. özürlü bireylerin gereksinimlerini karşıladığı, yayımlanmış uygunluk ölçütleri ile tespit edilen, adil bir değerlendirme sistemine dayalı, özürlü kişilerin kendi tercihleri, bağımsızlığı, refahı ve rızası ile şekillenmiş, uygun düzenlemeleri, teminatları ve şikâyetlerin bağımsız yargı vasıtasıyla değerlendirilebilmesini bünyesinde barındıran ve mevcut tedbirlerin gözden geçirilmesini ve güçlendirilmesini öngören kaliteli hizmetlerin sunumunu desteklemeyi,

35. özürlü bireylerin vatandaşlar olarak kendi yaşamları üzerinde söz sahibi olmasını hedefleyerek, eğitim yoluyla bu bireylerin yaşamın her aşamasında toplumsal bütünleşmesini sağlamayı,

36. yeterliliklere, özellikle de mesleki yeterliliklere odaklanılmasını ve istihdamın, mesleki rehberliğin ve eğitimin daha erişilebilir olmasını sağlayarak özürlü bireylerin açık işgücü piyasasına katılımını iyileştirmeyi,

37. istihdamda olsun veya olmasın çalışma yaşındaki özürlü yetişkinlere yönelik mevcut tedbirlerden sapmadan, vatandaşlığın, toplumsal katılımın ve insanlık onurunun tek ölçütünün istihdam olmadığını vurgulayarak, özürlü çocukların, ailelerinin ve yaşlı özürlü bireylerin gereksinimlerinin tam anlamıyla bilincinde olmayı;

38. yaşamın her alanında etkileşimli katılımı mümkün kılan yardımların iyileştirilmesini sağlamak için özellikle yeni bilgi ve iletişim teknolojileri alanında temel ve uygulamalı bilimsel araştırmaları desteklemeye devam etmeyi,

39. şiddetin önlenmesi, ev ve aile yaşamı, annelik, sosyal temsil, cinsiyet, topluma ve karar alma süreçlerine katılma, sosyal politika, istihdam, eğitim ve mesleki eğitim konularında özürlü kadınlara ve genç kızlara özel bir vurgu yaparak, özürlü bireylerin etkin katılımının sağlanması ve kadın - erkek arasında fırsatların etkin biçimde dengelenmesi için gerekli tedbirleri uygulamayı,

40. yüksek seviyede desteğe ihtiyaç duyan özürlü bireylerin yaşam kalitesini etkin bir şekilde iyileştirecek tedbirlerin ve yasal hükümlerin kapsamlı çözümlenmesini yapmayı ve özürlülere yönelik politikaların tanımlanması ve değerlendirilmesi için gerekli istatistiksel verileri toplamayı,

41. özürlü çocukların aileleri içinde yetişmesini, çevredeki çocukların yaşamına dahil olmasını ve eğitim almasını sağlamak üzere özürlü çocuk ailelerinin gereksinimlerinin sorumlu merciler tarafından dikkatli bir şekilde değerlendirilmesini mümkün kılmayı,

42. gayri resmi bakıcı olduklarını göz önünde bulundurarak özürlü ailelerinin, özellikle de özürlü çocuğa veya yüksek seviyede destek gereksinimi bulunan özürlü bireylere sahip ailelerin gereksinimlerini değerlendirmeyi, bu doğrultuda aile içinde yaşamı sağlamaya yönelik uygulamaları ve psikolojik desteği de kapsayan destek hizmetleri ile bilgilendirme ve mesleki eğitim tedbirlerini uygulamayı,

43. özürlü bireylerin yaşlılığa bağlı olarak ortaya çıkan gereksinimlerini karşılamak amacıyla kalkınma programları ve kaynakları üzerine çalışmalar sürdürmeyi,

44. mümkün olan en yüksek bedensel ve zihinsel sağlık standardının temini vasıtasıyla etkin yaşlanma (active aging) sağlamak amacıyla, erken yaşlardan başlayarak bütün bireylerin yaşam koşullarını ve sağlık alışkanlıklarını iyileştirmeyi,

45. medya da dâhil olmak üzere farklı kesimlerden paydaşlarla işbirliği yaparak, özürlü bireyler için olumlu bir imaj geliştirmeye yönelik çalışmalar yürütmeyi,

46. özürlü bireylerin kendilerini etkileyen kararlara, özürlü kişileri temsil eden örgütlerin ise karar verme süreçlerine katılımını sağlamayı ve aynı zamanda, özellikle kendilerini temsil edemeyen, birden fazla özre veya karmaşık rahatsızlıklara sahip kişileri göz önünde bulundurmamayı,

47. sosyal tarafların ve kamudaki ve özel sektördeki ilgili bütün paydaşların karar alma süreçlerine katılım ve katkı sağlamalarını teşvik etmeyi,

4. Taahhüt Ederek;

48. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin, üye devletlerin de tam katılımı ile özrürlü kişilerin topluma etkin katılımını ve tam vatandaşlığını sağlamaya yönelik politikaları desteklemeyi sürdürmesini; Avrupa Konseyi'nin, Özürlülerin Rehabilitasyonu ve Entegrasyonu Komitesi'nin ve diğeri ilgili Avrupa Konseyi komitelerini kendi yetki alanlarında yer alan özrürlürlere yönelik politikalarını ana politikalar haline getirmeleri için işbirliğine çağırarak, özrürlü kişilere yönelik politikalar konusunda uluslararası dayanışma platformu konumunu güçlendirmesini;

49. özrürlü kişilerin toplum yaşamına etkin katılımını ve tam vatandaşlığını sağlamak amacıyla ve elverişli, ekonomik ve sürdürülebilir politikalar aracılığıyla stratejik hedefler ve öncelikler belirleyerek ve bu Bakanlar Konferansı'nda sunulan düşünceleri göz önünde bulundurarak bir Avrupa Konseyi Özürlüler Eylem Planı'nın ve bir sonraki on yıla yönelik olarak farklı aktörler arasında ortaklığa ve insan haklarına dayalı bir Avrupa politika çerçevesinin hazırlanmasını;

50. "özrürlü kişilerin onurunu ve haklarını korumaya ve desteklemeye yönelik kapsamlı ve bütüncül bir uluslararası sözleşmeye ilişkin önerileri değerlendirme" amacıyla kurulan Birleşmiş Milletler özel komitesinin gelecekteki oturumlarında Avrupa Konseyi'nin insan hakları konularındaki geniş deneyimini kullanarak etkin rol oynamasını;

5. Tavsiye Ederek;

51. bütün Avrupa Konseyi üyelerini, gözlemci devletleri ve Avrupalı Sivil Toplum Örgütlerini, Konsey'in özrürlü kişilerin toplumsal yaşama tam katılımını sağlamayı hedefleyen tutarlı politikalar konusundaki çalışmalarına ve etkinliklerine katılmaya,

6. Davet Ederiz.

52. bu Avrupa Bakanlar Deklarasyonu'nda ifade edilen ve Avrupa'nın ortak özellikleri olarak kabul gören özrürlü kişilerin toplumsal yaşama etkin katılımına ve tam vatandaşlığına, insan haklarına ve temel özgürlüklerine ilişkin inançları, değerleri ve ilkeleri Avrupa dışındaki insanlar da dâhil olmak üzere herkesle paylaşmayı

7. Dileriz.

Son olarak, Konferans'ın mükemmel organizasyonundan ve cömert misafirperverliklerinden dolayı İspanya'nın ilgili makamlarına teşekkür ederiz.

EYLEM PLANI - EK 2

Başvuru Metinleri

İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına Dair Sözleşme (ETS No. 5);

Avrupa Sosyal Şartı (ETS No. 35) ve Avrupa Sosyal Şartı (Gözden Geçirilmiş Metin) (ETS No. 163);

Avrupa Sosyal Güvenlik Yasası (ETS No. 48), Avrupa Sosyal Güvenlik Yasası Protokolü (ETS No. 48A), Avrupa Sosyal Güvenlik Yasası (Gözden Geçirilmiş) (ETS No. 139);

Biyoloji ve Tıp Uygulamalarında İnsan Haklarının ve İnsanlık Onurunun Korunmasına Dair Sözleşme: İnsan Hakları ve Biyotıp Sözleşmesi (ETS No. 164);

Avrupa Mimari Miras Sözleşmesi (ETS No. 121);

Avrupa Peyzaj Sözleşmesi (ETS No. 176);

Avrupa Konseyi Avrupa Sosyal Uyum Komitesi tarafından 12 Mayıs 2000 tarihinde kabul edilen “Sosyal Uyum Stratejisi”;

Bakanlar Komitesi’nin Herkes İçin Spor Avrupa Şartı’na dair R (86) 18 sayılı Tavsiye Kararı;

Bakanlar Komitesi’nin özürlü bireylere yönelik tutarlı politikalara dair R (92) 6 sayılı Tavsiye Kararı;

Özürlü kişilerin mesleki değerlendirmelerine dair Şart’a ilişkin ResAp (95)3 sayılı İlke Kararı;

Bakanlar Komitesi’nin aile ve iş yaşamının iyileştirilmesi üzerine R (96) 5 sayılı Tavsiye Kararı;

Bakanlar Komitesi’nin yüksek eğitime erişim konusu üzerine R (98) 3 sayılı Tavsiye Kararı;

Bakanlar Komitesi’nin bağımlılık konusu üzerine R (98) 9 sayılı Tavsiye Kararı;

Bakanlar Komitesi’nin özürlü yetişkinlerin yasal korunmasına ilişkin R (99) 4 sayılı Tavsiye Kararı;

Bakanlar Komitesi’nin “sağlık hizmetlerinin talepler doğrultusunda ve marjinal durumdaki kişilere göre uyarlanması” hususunda Rec(2001)12 sayılı Tavsiye Kararı;

Bakanlar Komitesi'nin vatandaşların yerel toplu yaşama katılımına dair Rec(2001)19 sayılı Tavsiye Kararı;

Bakanlar Komitesi'nin kadınların şiddete karşı korunmasına dair Rec(2002)5 sayılı Tavsiye Kararı;

Bakanlar Komitesi'nin kadınların ve erkeklerin siyasal ve kamusal karar verme süreçlerine eşit katılımına dair Rec(2003)3 sayılı Tavsiye Kararı;

Bakanlar Komitesi'nin sosyal haklara erişim konusunda Rec(2003)19 sayılı Tavsiye Kararı;

Bakanlar Komitesi'nin zihinsel özürlü kişilerin insan haklarının ve onurunun korunmasına ilişkin Rec(2004)10 sayılı Tavsiye Kararı;

Bakanlar Komitesi'nin elektronik oy kullanma usulünün teknik, işlevsel ve yasal standartlarına ilişkin Rec(2004)11 sayılı Tavsiye Kararı;

Bakanlar Komitesi'nin elektronik devlet (E-Devlet) hususunda Rec(2004)15 sayılı Tavsiye Kararı;

Bakanlar Komitesi'nin yatılı bakım merkezlerinde kalan çocukların haklarına dair Rec(2005)5 sayılı Tavsiye Kararı;

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Evrensel Tasarım ilkelerinin yapıyı çevre üzerine çalışan bütün mesleklerin eğitim müfredatına dâhil edilmesine ilişkin ResAP(2001)1 sayılı İlke Kararı (Tomar Kararı);

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin "İçerme sağlayan yeni teknolojiler yoluyla özürlü kişilerin tam vatandaşlığına doğru" başlıklı ve ResAP(2001)3 sayılı İlke Kararı;

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin özürlü çocukların ve yetişkinlerin tacize karşı korunmasına ilişkin ResAP(2005)1 sayılı İlke Kararı;

Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesi'nin özürlü kişilere yönelik rehabilitasyon politikalarına dair 1185 (1992) sayılı Tavsiye Kararı;

Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesi'nin ağır hasta veya ölmek üzere olan kişilerin insanlık onurlarının ve insan haklarının korunmasına dair 1418 (1999) sayılı Tavsiye Kararı;

Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesi'nin "Spinal kord yaralanmalarının tedavisi için ortak çabalar" konulu ve 1560 (2002) sayılı Tavsiye Kararı;

Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesi'nin "Özürlü bireyler için tam sosyal içermeye doğru" konulu ve 1592 (2003) sayılı Tavsiye Kararı;

Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesi'nin Avrupa Konseyi üye devletlerinde işaret dilinin korunmasına ilişkin 1598 (2003) sayılı Tavsiye Kararı;

Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesi'nin bakım kurumlarına bırakılan çocukların durumlarının iyileştirilmesine dair 1601 (2003) sayılı Tavsiye Kararı;

Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesi'nin bakım kurumlarındaki çocukların haklarına dair 1698 (2005) sayılı Tavsiye Kararı;

Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesi'nin "Özürli bireyler için tam sosyal içermeye doğru" konulu ve 1592 (2003) sayılı Tavsiye Kararı;

Avrupa Bölgesel ve Yerel Yönetimler Daimi Konferansı'nın (şu andaki adıyla; Avrupa Konseyi Bölgesel ve Yerel Yönetimler Kongresi (Kongre)) özürli bireylerin bakımında ve rehabilitasyonunda yerel yönetimlerin rolü üzerine 216 (1990) sayılı İlke Kararı;

Kongre'nin İstihdam ve savunmasız gruplar üzerine 129 (123) sayılı Tavsiye Kararı ve 153 (2003) sayılı İlke Kararı;

21 Mayıs 2003 tarihli, Gençlerin Yerel ve Bölgesel Yaşama Katılımı üzerine gözden geçirilmiş Avrupa Şartı (Kongre);

Avrupa Konseyi üye devletlerinin Hükümet ve Devlet Başkanları tarafından, Avrupa Konseyi İkinci Zirvesi'nde (Ekim 1997) Strasbourg'da kabul edilen ve "sosyal uyumun Geniş Avrupa'nın en öncelikli gereksinimlerinden biri olduğunu ve insan haklarının ve insanlık onurunun desteklenmesi yolunda takip edilmesi gereken en temel unsur olduğunu" vurgulayan Sonuç Bildirgesi;

Sosyal Haklara Erişim üzerine Avrupa Konseyi Konferansı'nda 14 - 15 Kasım 2002'de kabul edilen Sonuç Bildirgesi (Malta Deklarasyonu);

Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri'nin katkıları;

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (1989);

Birleşmiş Milletler Ekonomik, Toplumsal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (1966);

Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi (1966);

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (1948);

Birleşmiş Milletler Özürli Kişiler için Fırsatların Eşitlenmesine Yönelik Standart Kurallar (1993);

UNESCO Özel Eğitim Hakkında Salamanca Bildirisi ve Eylem Çerçevesi (1994);

8–12 Nisan 2002’de Madrid’de, Yaşlılık Konulu İkinci Dünya Toplantısı’nda kabul edilen Uluslararası Yaşlılık Eylem Planı;

11–13 Eylül 2002’de Berlin’de Birleşmiş Milletler Yaşlılık Üzerine Avrupa Bakanlar Konferansı’nın Ekonomi Komisyonu tarafından kabul edilen 2002 Madrid Uluslararası Yaşlılık Eylem Planı’na İlişkin Bölgesel Uygulama Stratejisi;

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) - Bozukluklar, Yetiyitimi ve Engellilerin Uluslararası Sınıflandırması (ICIDH) (1980);

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) - İşlevsellik, Yetiyitimi ve Sağlığın Uluslararası Sınıflandırması (ICF) (2001);

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Mesleki Rehabilitasyon ve İstihdam (Özürlü Kişiler) Sözleşmesi (No. C159), 1983 - Mesleki Rehabilitasyon ve İstihdam (Özürlü Kişiler) üzerine ILO Tavsiye Kararı (No. R168), 1983;

Özürlü gençlerin ve çocukların genel eğitim sistemlerine dâhil edilmesi konusunda 31 Mayıs 1990 tarihli Eğitimden Sorumlu Bakanlar toplantısında Konsey ile birlikte alınan İlke Kararı;

Özürlüler için Fırsat Eşitliği Komisyonu’nun “Avrupa Topluluğu’nda Yeni Özürlüler Stratejisi” başlıklı Tebliği (COM(96) 406 final);

Avrupa Birliği Konseyi’nin üye devletlerin hükümet temsilcileri ile 20 Aralık 1996 tarihli ve özürlüler için fırsat eşitliği konulu toplantıda aldığı İlke Kararı;

Özürlülere park kartlarının verilmesine dair 4 Haziran 1998 tarihli Konsey Tavsiye Kararı (98/376/EC);

Özürlüler için eşit istihdam fırsatlarına dair 17 Haziran 1999 tarihli Konsey ilke Kararı (1999/C186/02);

Komisyon’un Konsey’e, Avrupa Parlamento’suna, Ekonomik ve Sosyal Komite’ye ve Bölgeler Komitesi’ne Tebliği: “Özürlüler için Engelsiz bir Avrupa’ya Doğru” (COM(2000) 284 final);

İstihdamda ve İşte Eşit Muamele Konusunda Genel Çerçeve Saptayan 27 Kasım 2000 tarihli Konsey Direktifi (2000/78/EC);

Ayrımcılıkla Mücadeleye Yönelik Topluluk Eylem Programı (2001-2006) Oluşturan 27 Kasım 2000 tarihli Konsey Kararı (2000/750/EC);

2003 Avrupa Özürlüler Yılı hususunda 3 Aralık 2001 tarihli Konsey Kararı (2001/903/EC);

Özürlü bireylerin bilgi toplumuna erişiminin iyileştirilmesi konulu, 6 Şubat 2003 tarihli ve “e-Erişilebilirlik” başlıklı Konsey İlke Kararı (2003/C 39/03);

Özürü öğrenciler için eğitimde ve mesleki eğitimde fırsat eşitliğine dair 5 Mayıs 2003 tarihli Konsey İlke Kararı (2003/C 134/04);

Kültürel etkinliklerin ve altyapıların erişilebilirliğine dair 6 Mayıs 2003 tarihli Konsey İlke Kararı (2003/C 134/05);

Özürü bireylerin sosyal bütünleşmesinin ve istihdamının desteklenmesine ilişkin 15 Temmuz 2003 tarihli Konsey İlke Kararı (2003/C 175/01);

Komisyon'un Konsey'e, Avrupa Parlamentosu'na, Ekonomik ve Sosyal Komite'ye ve Bölgeler Komitesi'ne Tebliği: "e-Erişilebilirlik" (COM(2005) 425 final);

Komisyon'un Konsey'e, Avrupa Parlamentosu'na, Ekonomik ve Sosyal Komite'ye ve Bölgeler Komitesi'ne Tebliği: 2003 Avrupa Özürü Yılı'nın uygulanması, sonuçları ve genel değerlendirmesi (COM(2005) 486 final);

Komisyon'un Konsey'e, Avrupa Parlamentosu'na, Ekonomik ve Sosyal Komite'ye ve Bölgeler Komitesi'ne Tebliği: Geniş Avrupa'da Özürü Bireylerin Durumu: Avrupa Eylem Planı 2006 – 2007 (COM(2005) 604 final);

Komisyon'un Konsey'e, Avrupa Parlamentosu'na, Ekonomik ve Sosyal Komite'ye ve Bölgeler Komitesi'ne Tebliği: Özürü Bireyler için Eşit Fırsatlar: Avrupa Eylem Planı (COM(2003) 650 final);

Mart 2002'de Madrid'de düzenlenen sivil toplum örgütleri Avrupa Konferansı'nda kabul edilen "Ayrımcılıkla Mücadele ve Olumlu Eylem, Sosyal İçerme ile Sonuçlanır" başlıklı Madrid Deklarasyonu;

Barselona Deklarasyonu: Kentler ve Özürü Bireyler (1995);

Avrupa Sosyal Tarafları'nın özürü bireylerin istihdamı üzerine Deklarasyonu (Köln, Mayıs 1999);

Avrupa Özürü Yılı Sosyal Taraflarının Deklarasyonu: "Özürü Bireyler İçin İstihdama Erişimin ve Eşit Fırsatların Desteklenmesi" (20 Ocak 2003);

8 Nisan 2003'de Madrid'de Avrupa STK Forumunda kabul edilen Avrupa Konseyi'nin özürü lük konulu ve "Sözlerden Eyleme" başlıklı İkinci Avrupa Konferansı'na Avrupa özürü lük hareketinin katkısı.